

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Richard Wurst

Zásada koncentrace v civilním procesu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Silvia Vyskočilová, Ph.D.

Katedra: Občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 14. 7. 2021

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 158 357 znaků včetně mezer.

Richard Wurst

V Praze dne 14. 7. 2021

Děkuji paní JUDr. Silvii Vyskočilové, Ph.D., za pomoc při psaní této práce a za hodnotnou zpětnou vazbu a připomínky.

Obsah

1. Úvod.....	6
1.1. Struktura, metodologie a místní časové vymezení.....	8
2. Historický vývoj civilního řízení, zásady koncentrace a dalších procesních principů.....	10
2.1. Římský civilní proces.....	10
2.2. Rakouský proces od konce 19. století a proces za První československé republiky ..	11
2.3. Československý proces po roce 1948.....	15
2.4. Shrnutí vývoje civilního řízení po roce 1989	18
3. Zásada koncentrace a její uplatnění v současném českém civilním sporném řízení.....	21
3.1. Řízení před soudem I. stupně	21
3.1.1. Kvalifikovaná výzva	22
3.1.2. Přípravné jednání.....	30
3.1.3. Zákonná koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř.....	34
3.1.4. Výjimky ze zákonné koncentrace.....	37
3.1.5. Shrnutí zákonné koncentrace a budoucí úmysl zákonodárce.....	40
3.1.6. Skončení jednání	41
3.2. Řízení před soudem II. stupně.....	43
3.3. Novela o. s. ř. podle zákona č. 192/2021 Sb.	47
4. Komparace české a slovenské úpravy koncentrace.....	50
4.1. Úvod do slovenské úpravy koncentrace.....	50
4.2. Řízení před soudem I. stupně	53
4.2.1. Postup súdu po začatí konania	53
4.2.2. Predbežné prejednanie sporu.....	54
4.3. Řízení před soudem II. stupně.....	56
5. Závěr.....	58
Použité prameny a literatura.....	62

Prameny.....	62
Literatura	66
Abstrakt	69
Summary	70

1. Úvod

Zásada koncentrace v českém civilním soudním řízení se projevuje jako odvětvový princip a uplatňuje se výhradně ve sporném občanském soudním řízení. V této práci se budu primárně zabývat občanským řízením sporným a tím, jak se v něm uplatňuje zásada koncentrace. Nesporná řízení upravená v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, budou zmíněna jen okrajově, pokud to bude nezbytné.

Nyní pár slov k pojmu základních principů. Civilní proces je jako každé odvětví práva ovládán určitými principy či zásadami¹. V rámci civilního řízení můžeme tyto základní principy rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří právo na spravedlivý proces (principy fungování soudnictví), které je ukotveno v Ústavě České republiky v čl. 81, čl. 82, čl. 95, čl. 96 (nezávislost a nestrannost soudů a soudců, vázanost soudce jen zákonem, rovnost účastníků před soudem, ústnost a veřejnost jednání) a v Listině základních práv a svobod (dále jen „Listina“) v čl. 36, čl. 37, čl. 38 (přístup k soudu pro každého, právo na právní pomoc, rovnost účastníků, právo na zákonného soudce, veřejnost řízení, právo účastníka se vyjadřovat, být přítomen všem úkonům a právo na rozhodnutí bez zbytečných průtahů). Tyto principy se uplatňují v justici civilní i trestní a nemají v demokratickém a právním státu dovolenou alternativu. Na dodržování těchto principů dohlíží i Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku na základě Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (Česká republika je součástí od 18. března 1992) ve smyslu čl. 6 Úmluvy, kde je upraveno právo na spravedlivý proces (angl. *fair trial, fair hearing*).²

Druhou skupinu tvoří tzv. principy civilního procesu (odvětvové principy). Tyto principy vypracovala teorie civilního procesního práva a týkají se převážně podílu soudu a účastníků řízení na procesu.. Jsou to takové principy, které v civilním procesu tvoří dvojice opačného významu. Jsou pro proces důležité, jelikož určují charakter civilního procesu tím, který princip z takové dvojice se v něm převážně uplatňuje. Zároveň určují procesní role účastníků řízení a soudu v civilním řízení.³ Zásada koncentrace, zvaná též jako zásada legálního pořádku či eventuální zásada, je jedním z těchto odvětvových principů a její dvojicí opačného významu

¹ Pojem zásada a princip užívám v této práci jako synonyma a jsem si vědom, že jsou tyto pojmy někdy teorií práva rozlišovány.

² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, s. 59-61.

³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. 2015, op. cit. s. 61 a s. 73.

tvorí princip jednotnosti. Mezi další významné principy civilního procesu patří tyto dvojice: princip dispoziční a zásada oficiality, princip projednací a zásada vyšetřovací, princip volného hodnocení důkazů a zásada legální důkazní teorie, princip materiální pravdy a zásada formální pravdy. Opakem koncentrace je tedy zásada jednotnosti řízení. Abychom tyto dva principy mohli odlišit, je třeba, aby byly definovány.

Princip jednotnosti řízení spočívá v tom, že řízení tvoří jeden celek od zahájení řízení až do vydání rozhodnutí a postup procesních úkonů není závazně stanoven, určuje jej soud podle logiky věci. To umožňuje účastníku, aby své návrhy, nová tvrzení a nové důkazy přednášel relevantně kdykoli během řízení.

Oproti tomu zásada koncentrace v civilním řízení znamená, že samotné řízení je tvořeno konkrétními stádii, ve kterých je nutné provést vždy ty úkony, pro které je stadium určeno. Pod sankcí prekluze úkonu. Procesní úkony jsou tedy soustředěny neboli koncentrovány. To pro účastníky sporného řízení znamená, že v konkrétní fázi řízení musí vykonat veškeré procesní úkony, pro které je daná fáze určena, pod následkem prekluze. Koncentrace byla do civilního sporného řízení zavedena tzv. velkou novelou občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb. (dále jen „občanský soudní řád“ nebo „o. s. ř.“) provedenou zákonem č. 30/2000 Sb. a dovršena tzv. souhrnnou novelou o. s. ř. č. 7/2009 Sb. Ve zkratce tvoří jádro koncentrace v současném znění o. s. ř. to, že skutečnosti a důkazy musí být uplatněny zásadně v řízení před soudem prvního stupně buď do konce přípravného jednání nebo nejdéle do konce prvního jednání. K později uplatněným tvrzením a důkazům soud prvního stupně až na výjimky nepřihlíží. Odvolací soud k novotám také nepřihlíží až na výjimky, protože civilní řízení sporné je založeno na systému neúplné apelace. V současné právní úpravě máme sice zavedeny určité zásadní prvky koncentrace ve sporném civilním řízení, ale řízení zůstává jednotné.⁴

Účelem zásady koncentrace je rychlé projednání a rozhodnutí soudu o sporu věci. K tomu, aby došlo k naplnění záměru koncentrace, musí ale existovat zákonná ochrana práv účastníků řízení ve formě procesněprávních záruk. K těm patří řádné poučení o právech účastníka řízení a o následcích jeho nečinnosti ze strany soudu (viz § 5 a § 118a o. s. ř.). Tyto procesněprávní záruky zajišťují, že účastník bude mít dostatek času, aby mohl uplatnit všechna podstatná tvrzení a důkazy k jejich prokázání ve sporném civilním řízení.

Princip eventuální podle § 118b o. s. ř. také nelze chápat jako trest dopadající na účastníka, pokud podcenil jeho následky a včas neshromáždil všechny důležité podklady. Jedná se hlavně

⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. 2015, op. cit., s. 77 a s. 78.

o nástroj k naplnění ústavního práva na projednání a rozhodnutí věci v přiměřené době. A je na soudu, aby i přes takové časové omezení skrze koncentraci zajistil účastníkům v konkrétním řízení „rovnost zbraní“.⁵

Se zásadou legálního pořádku úzce souvisí povinnost tvrzení a povinnost důkazní účastníků sporného řízení, jelikož tento skutkový a důkazní „stopstav“ stanovuje, dokdy musí účastník řízení tyto povinnosti splnit. A pokud veškeré skutečnosti důležité pro rozhodnutí a důkazní prostředky k prokázání těchto skutečností neposkytne soudu v rámci stádia, které je pro to určeno zásadou koncentrace, dojde k neunesení břemena důkazního a břemena tvrzení, což ve výsledku bude znamenat prohru sporu pro účastníka.

Smyslem principu koncentračního je, aby byla zaručena rychlá a účinná soudní ochrana subjektivním soukromým právům účastníka řízení podle § 6 o. s. ř. a aby byla věc projednána a rozhodnuta bez zbytečných průtahů a bylo dodrženo právo na spravedlivý proces (viz. čl. 38 odst. 2 Listiny a čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod).

Zavedením prvků koncentrace do sporného civilního řízení vedlo ke zvětšení rozsahu procesních povinností účastníků. Jejich základní procesní povinností je starat se o proces neboli procesní diligence. Pokud tedy chce účastník ve sporu uspět, je na něm, aby uplatnil veškeré rozhodné skutečnosti a důkazní prostředky k jejich prokázání v průběhu zákonem vymezených časových úseků.

Zásada koncentrace je zásadní pro urychlení občanského soudního sporného řízení a má nezastupitelnou roli, a proto se domnívám, že se moderní civilní řízení sporné bez alespoň nějakých prvků koncentrace neobejde.⁶

1.1. Struktura, metodologie a místní časové vymezení

V této práci rozeberu pomocí metody analýzy platnou úpravu a uplatnění zásady koncentrace v rámci civilního sporného řízení v současné české úpravě o. s. ř. a zaměřím se na klady a zápory současné úpravy zákonné koncentrace a jejich vysvětlení. K tomu mi poslouží četná judikatura soudů České republiky zabývající se zásadou koncentrace, odborná literatura, odborné články a komentář k zákonu. Pokusím se také najít odpovídající místo principu koncentrace v systému civilní procesněprávní úpravy, jejímž cílem je ve vyrovnané míře zajistit

⁵ SVOBODA, Karel. *Přehled judikatury. Poučovací povinnost soudu a koncentrace řízení*. Praha: ASPI, 2009. s. 57 a s. 58. Přehledy judikatury (ASPI). ISBN 978-80-7357-453-6.

⁶ KUBEŠOVÁ Silvia. *Koncentrace v soudním řízení*. Praha: Univerzita Karlova, 2012. s. 2. Disertační práce.

porušeným nebo ohroženým soukromým právům účinnou (spravedlivou) a zároveň rychlou soudní ochranu. K nalezení odpovídajícího místa principu koncentrace v systému české civilně-procesní úpravy mi poslouží hlavně právní komparace české a slovenské platné úpravy koncentrace.

V první části práce bude představen stručný historický vývoj civilních principů ve starověkém Římě, v Rakousku-Uhersku od konce 19. století a následně v Československé republice až do současnosti pro pochopení původu některých institutů a pro správné porozumění odvětvových principů uplatňujících se ve sporném civilním řízení. Důraz kladu hlavně na vývoj civilního sporného procesu v Českých zemích.

V druhé části práce se zaměřím na analýzu jednotlivých prvků zákonné koncentrace dle jejich členění v ustanoveních o. s. ř. Budu zde analyzovat řízení v prvním stupni s důrazem na institut tzv. kvalifikované výzvy (§ 114b), přípravné jednání (§ 114c), koncentraci řízení ze zákona (§ 118b) a skončení jednání (§ 119a). Řízení před soudem II. stupně (§ 205 a násl.) v rámci souvislosti se zásadou koncentrace je zde také věnována kapitola.

Ve třetí části této práce se věnuji komparaci české a slovenské úpravy zásady koncentrace ve sporném civilním řízení. Obě úpravy mají totiž společný historický základ, a díky tomu můžeme porovnat jejich evoluci po rozdělení obou států a vyhodnotit podobnosti a odchylky. Slovenskou úpravu z hlediska metodologie rozeberu skrze analýzu právního zakotvení zásady koncentrace v platné úpravě relativně nového civilně-procesního předpisu *Civilný sporový poriadok* (dále jen „c. s. p.“). K tomu mi poslouží hlavně důvodová zpráva k zákonu, odborné články a komentář k zákonu. Následně provedu srovnávací analýzu s Českou platnou úpravou zásady koncentrace. V závěru práce také shrnu jednotlivé poznatky získané analytickými metodami v celek pomocí metody syntézy a zaměřím se i na návrhy *de lege ferenda*.

Práce je zaměřena hlavně na úpravu českou a obecněji a v méně podrobné rovině na slovenskou úpravu. Soustředím se primárně na platnou úpravu, nicméně v první části práce a místy v dalších částech bude zmíněna i historická úprava pro maximální kontext. Především budu analyzovat dva prameny práva, a to občanský soudní řád a *civilný sporový poriadok*. Takové je moje místní a časové vymezení.

2. Historický vývoj civilního řízení, zásady koncentrace a dalších procesních principů

2.1. Římský civilní proces

Římský proces má pro evropský civilní proces zásadní význam, jelikož z jeho základů vychází a čerpají současná odvětví občanského práva procesního skoro ve všech státech kontinentální Evropy. Již staří Římané znali dělení procesu na proces trestní, civilní i administrativní (dnes správní). V procesu civilním proti sobě stály rovné subjekty a jednalo se tudíž o vztahy horizontální. Tyto věci nazývali jako *ius privatum*. Tento proces se dělil na dvě části: nalézací řízení, kde se řešila otázka, co je právem v daném případě, a řízení vykonávací, v němž se toto konkrétní právo vynucuje.

Nejprve v Římě vládla svépomoc jako dovolená forma vynucování a uskutečňování subjektivního práva, nicméně bylo potřeba, aby daná osoba získala dovolení magistráta (úředníka), čímž došlo poprvé v historii k upravení vykonávacího řízení. Později došlo k vytvoření nalézacího procesu, jež Římané dělili na proces sporný a nesporný. Řízení probíhalo před magistrátem (*praetorem*), který řízení právně instruoval, a před laickým živlem (nejčastěji samosoudce jako *iudex unus*), jež rozhodoval o otázkách skutkových a o právních otázkách rozhodoval podle instrukcí magistráta (formulový proces).

Prétor byl jeden z nejvyšších úředníků ve starověkém Římě, mimo jiné měl na starost soudní spory, a po jeho zvolení vždy vydával tzv. prétorický edikt (jak se bude nalézat právo a podle jakých zásad), čímž docházelo k rozvoji římského *ius civile*.

Ve sporném nalézacím řízení (*iurisdictio contentiosa*) se řešily spory o právo, kde vystupoval žalobce a žalovaný, a do řízení nesporného (*iurisdictio voluntaria*) patřily věci osobního stavu lidí, což zahrnovalo věci poručenské, věci alimentární, fidekomisární věci a osobní právní poměry. V nesporných řízeních platila zásada vyšetřovací, prétor měl povinnost zjišťovat konkrétní skutečnosti. Vraťme se ale ke spornému řízení. To bylo ovládáno zásadou dispoziční, která se projevovala tím, že řízení se zahajovalo žalobou (*actio*), mohlo být ukončeno smírem (*pactum*) nebo uznáním nároku žalovaným (*confessio*).

Římské právo pramenilo z existence objektivního práva, podle něhož se v řízení určovalo, zda tu je tvrzené subjektivní právo žalobce, nebo není. Bylo tedy na žalobci, aby tvrdil skutečnosti, z nichž odvozuje své tvrzené právo (nárok), a existenci těchto skutečností dokázal. Měl tedy povinnost tvrzení a povinnost důkazní. Pokud určitou nutnou skutečnost, jež tvrdí, neprokáže, žalovaný bude zproštěn žaloby.

V antickém Římě platilo tedy tzv. důkazní břemeno (*onus probandi*), které bylo kladeno na žalobce. Proces byl dále ovládán principem materiální pravdy a principem volného hodnocení důkazů. Uplatňoval se zde princip projednací, takže soud projednával jen to, co mu strany předložily, neprováděl vlastní vyšetřování. Římský proces vycházel z principu jednotnosti, tudíž bylo na soudci, aby určil postup v řízení. Zásadu koncentrace římský civilní proces ještě neznal. Dalšími zásadami, které se uplatňovali v nalézacím řízení byla veřejnost, ústnost a rovné postavení stran.

Řízení končilo vydáním rozsudku soudce po poradě. Vyhlášován byl nejprve ústně a v pozdější době byl stranám předčítán. Stranám se pak doručilo písemné vyhotovení. Tento rozsudek nabýval po vydání právní moci. Došlo k vyvinutí zásady *ne bis in idem* („ne dvakrát o téže věci“), takže jednou podaná žaloba spotřebuje právo žalobce podat stejnou žalobu znovu (dnes nazýváme jako litispendence). Po nabytí právní moci se věc stávala *rei iudicatae* (překážka věci pravomocně rozhodnuté) a nešlo ji projednávat znovu před soudem. V době republiky neexistoval žádný opravný prostředek, nicméně v době císařství, kdy bylo soudnictví svěřeno byrokratickému aparátu pod dozorem císaře se vytvořila apelace (*apelatio*) jako řádný opravný prostředek. Tím pádem se změnil i pojem *rei iudicatae* tak, že věc se stala pravomocnou, až když nebylo proti rozsudku možné podat apelaci. V císařství také došlo ke spojení funkcí přetora a funkce laického živlu do rukou byrokratického činitele.

Z krátké charakteristiky římského civilního procesu můžeme pozorovat, že římský proces položil logický a myšlenkový základ pro současný kontinentální civilní proces, včetně toho Českého.⁷

2.2. Rakouský proces od konce 19. století a proces za První československé republiky

V Rakousku platil tzv. Západohaličský soudní řád (1796) s novelami až do roku 1898. Nicméně i v Rakouských zemích existovaly v této době snahy o reformu civilního řízení. Pramenem civilního práva procesního se stalo několik zákonů a úprava byla roztříštěná. Prvním z nich byla jurisdikční norma (zák. č. 110 a 111/1895 ř. z.), dále civilní řád soudní (zák. č. 113/1895 ř. z., dále i jako „c. ř. s.“), exekuční řád (zák. č. 78 a 79/1896 ř. z.), zákon o organizaci soudní (zák. č. 217/1896 ř. z.) a zákon o soudech živnostenských (zák. č. 218/1896 ř. z.). Později došlo ještě k mnoha novelizacím těchto zákonů než došlo k rozpadu Rakouska-Uherska.

⁷ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 1974. s. 11-23. Acta Universitatis Carolinae.

Po vzniku samostatného československého státu dne 28. října 1918 došlo k recepci těchto zákonů zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. (zákon o zřízení samostatného státu československého). V novém Československém státu následně docházelo k mnoha novelizacím přejatých zákonu. Tyto zákony rozeznávaly mezi řádnými a mimořádnými soudy. Nyní se zaměřím na soudy řádné. Soustava řádných soudů byla třístupňová. V prvním stupni rozhodovaly soudy okresní, krajské a obchodní. V druhé instanci mohly rozhodovat buď soudy krajské, pokud v první instanci rozhodoval okresní soud, nebo zemské soudy, pokud v prvním stupni rozhodovaly soudy krajské nebo obchodní. Jako třetí instance fungoval Nejvyšší soud Československé republiky v Brně.

Jurisdikční norma v § 49 a § 50 stanovovala věcnou příslušnost okresních soudů (podle hodnoty předmětu sporu a podle povahy věci) a věcnou příslušnost krajských soudů (pokud věc nebyla přikázána okresnímu soudu, byl příslušný krajský soud). Řízení je třeba diferencovat mezi řízením před sborovými soudy první instance (krajské a obchodní soudy) a řízením před okresními soudy, jelikož před sborovými soudy bylo vždy nutné zastoupení advokátem, ale před okresními soudy platilo jen relativní nucené zastoupení advokátem. Pro obě tato řízení platila zásada veřejnosti, ústnosti, princip dispoziční a povinnost důkazní byla uložena stranám, nicméně soud mohl v určitých případech provést důkaz z úřední povinnosti (ohledáním, znaleckým posudkem nebo výsledkem stran). Předmět sporu byl v dispozici stran. Žalobce podával žalobu, mohl ji změnit, vzít ji zpět či se vzdát svého nároku. Strany mohli o věci uzavřít i smír, jež soud ani nemusel schvalovat k tomu, aby byl platný.

V řízení před sborovými soudy neplatila zásada přímosti, ale zásada nepřímosti, což znamenalo, že strany nemohly samy se soudem ústně jednat a musel za ně jednat se soudem advokát, který byl také výhradně oprávněn sepsat žalobu a další písemná podání v řízení. V tomto řízení, jak již bylo zmíněno, platila zásada ústnosti takovým způsobem, že soud mohl přihlížet jen k tomu, co strany ústně přednesly. Nemohl přihlížet k tomu, co bylo uvedeno v písemných podáních. Soud měl dotazovací právo ohledně skutkových otázek, aby vyjasnil nejasná tvrzení stran. Došlo k přechodu na zásadu materiální pravdy podle § 578 c. ř. s., kdy strany byly povinny podle pravdy uvést ve svých ústních přednesech všechny skutečnosti k odůvodnění svých návrhů. Formálně řízení vedl soud a o jednání se sepisoval jednacím protokolem, v němž se zapisoval stručný obsah celého jednání. Dále zde platil princip volného hodnocení důkazů (§ 272 c. ř. s.) až na veřejnou listinu, kde se zachoval pozůstatek legální teorie důkazní. Předmětem dokazování byly jen skutečnosti pochybné. Zákon stanovoval, které skutečnosti nesměly být považovány za pochybné, mezi něž patřily skutečnosti před soudem

doznané odpůrcem strany, jež je tvrdí. Zda toto doznání bylo v souladu s pravdou, nemohl soud zkoumat, pokud tyto doznané skutečnosti neodporovaly obecné zkušenosti.

Rozhodnutí v tomto řízení mělo formu rozsudku, jímž se rozhodovalo o věci samé, nebo usnesení, kterým se rozhodovalo o ostatních věcech. Rozsudky se dělily na konečné, částečné a mezitímní. Dále se dělily na rozsudky kontradiktorní (byly vydávány po řádném ústním jednání), rozsudky pro vzdání se nároku, rozsudky pro uznání a rozsudky pro zmeškání. Platila bezvýjimečně zásada *non ultra petita*. Lhůta k plnění činila 14 dnů. Právní moc zakládala překážku *rei iudicatae*.

Okresní soudy měly v tomto řízení povinnost poučovací a platilo zde jen relativní nucené zastoupení advokátem. Soudce zde měl manudukční povinnost, kdy se staral, aby skutkové okolnosti byly co nejkompletněji předneseny. Nicméně nemohl přihlížet ke skutečnostem, které strana odmítla přednést, a bylo mu zakázáno projednávat cokoliv jiného, než strana žádala. V situaci, kdy soudu byla podána žaloba z jeho pohledu nesprávná, měl povinnost žalobce poučit o její nesprávnosti, avšak pokud žalobce na žalobě trvá, musel soud o takové žádosti rozhodnout. To souvisí s principem dispozičním i principem *non ultra petita*, které ve sporném řízení platily, jelikož to je ve výsledku strana, která nese důsledky toho, zda její žaloba je správná nebo není, a proto soudce nemůže určovat, o kterém právu má být rozhodováno.⁸

Civilní řád soudní (zák. č. 113/1895 ř. z.), který byl přejet na základě recepčního zákona (č. 11/1918 Sb.), měl vysokou právní kvalitu typickou pro rakouský právní řád, a proto v Československu nevznikla potřeba přijetí nového civilního procesního řádu. Tento zákon byl zachován jako základní předpis upravující civilní řízení až do 31. prosince 1950. V c. ř. s. se uplatňovaly také prvky koncentrační zásady, které teď stručně zmíním.

Institut tzv. prvního roku (§ 230, § 239 a § 440 c. ř. s.) sloužil jako určitou obdobou dnešní přípravy jednání. Jeho cílem bylo vyjasnění si dalších procesních otázek mezi soudem a účastníky řízení, případně mohlo dojít i k ukončení řízení formou smíru, rozsudku pro zmeškání, uznáním žalovaného nebo vzdáním se nároku žalobcem. V této fázi se ale soud nezabýval skutkovými tvrzeními strany, ani navrženými důkazy.

Obdobou současného institutu kvalifikované výzvy byla výzva k odpovědi na žalobu ve formě přípravného podání (§ 243 a § 75 c. ř. s.). Její užití záviselo na uvážení soudce, jež vedl

⁸ FIALA, Josef. 1974, op. cit. s. 43-53.

první rok, a to na základě výsledků tohoto roku. Lhůta k vyjádření mohla být maximálně čtyři týdny. Ve vyjádření musel žalovaný uvést návrh, a pokud došlo k popření žalobcova nároku, mělo vyjádření obsahovat také rozhodné skutečnosti a označené důkazy, kterými chtěl žalovaný prokázat pravdivost svých tvrzení. Oproti současné úpravě kvalifikované výzvy, nevyhově-li žalovaný výzvě ve stanovené lhůtě, žalobce měl možnost navrhnout vydání rozsudku pro zmeškání (§ 398 c. ř. s.). Výzva k odpovědi na žalobu ve formě přípravného podání byla výslovně vyloučena v řízeních před okresními soudy podle ustanovení § 440 č. ř. s.

Poté, co se žalovaný vyjádřil k žalobě, předseda senátu na základě dosavadních výsledků nařídil ústní přelíčení nebo tzv. přípravné řízení. Přípravné řízení bylo svým záměrem paralelou současného přípravného jednání, nicméně s mnoha markantními rozdíly. Prvním z nich byla skutečnost, že toto řízení mohlo být nařízeno i v situaci, kde soud už předtím realizoval výzvu k vyjádření se žalovaného. V této situaci mělo sloužit k uspořádání skutkových tvrzení stran, a v důsledku toho i k akceleraci následného nařízeného ústního přelíčení. Dalším rozdílem bylo to, že přípravné řízení mohlo být nařízeno na návrh žalobce po nařízení ústního jednání, ba dokonce i v průběhu ústního jednání (§ 246 c. ř. s.). V Přípravném řízení se uplatňovala zásada koncentrace takovým způsobem, že po skončení přípravného řízení nebylo možno uplatnit nová tvrzení nebo důkazy dle § 263 č. ř. s. Zákonná koncentrace se zde projevovala stejně jako v rámci současného institutu přípravného jednání.

Ústní přelíčení ovládala zásada jednotnosti řízení podle § 193 č. ř. s. Účastníci řízení mohli uvádět nové skutečnosti a důkazy až do konce ústního jednání (§ 193 c. ř. s.), s výjimkou, že ve věci bylo provedeno přípravné řízení. Zákonná koncentrace zde ale byla obohacena o jakousi obdobu soudcovské koncentrace řízení, jelikož soud měl možnost prohlásit takový návrh za nepřijatelný, když tyto nové skutečnosti a důkazy nebyly dříve předloženy zřejmě v úmyslu, aby se řízení protáhlo, a pokud by jejich připuštění notně zdrželo vyřízení sporu (§ 179 c. ř. s.).

Oproti současné úpravě v o. s. ř. neznal c. ř. s. možnost vydání rozsudku pro uznání na základě fikce uznání. Rozsudek pro uznání mohl být vydán jenom na podkladě skutečného uznání nároku žalovaným (učiněného dispozičního úkonu) dle § 395 c. ř. s.⁹

⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. s. 30-35. Teoretik. ISBN 978-80-87212-51-6.

2.3. Československý proces po roce 1948

Po únorových událostech v roce 1948 došlo v tehdejším Československu ke změně společenských poměrů, což mělo postupně vliv i na civilní řízení. Tím, že došlo ještě téhož roku v květnu k vydání nové ústavy, bylo potřeba nově upravit občanské civilní právo, což bylo provedeno zákonem č. 319/1948 o zlidovění soudnictví. Tento zákon se inspiroval sovětským civilním řízením a došlo jím k mnoha změnám oproti předchozí úpravě. V první řadě zlidovělo soudnictví, což znamenalo, že všechny důležité věci rozhodoval senát, v němž měli převahu soudci z lidu.

Dále bylo přijata změna k nahrazení třístupňového systému systémem dvoustupňovým, jehož základem byl okresní soud jako soud první instance. Krajský soud fungoval primárně jako soud druhého stupně (jen v určitých věcech fungoval jako soud prvního stupně). Byla zde snaha o zjednodušení řízení, a proto se zrušily všechny mimořádné civilní soudy a soudy rozhodčí. Vůdčím principem se stala zásada materiální pravdy (odstranilo se kontumační řízení). Odstranila se zásada nuceného zastoupení advokáty. V důsledku přechodu k dvoustupňovému systému přestal být Nejvyšší soud Československé republiky soudem revizním, ale stal se pouze soudem odvolacím v případech, kdy jako soud první instance rozhodoval krajský soud, v důsledku čehož vznikl nový procesní institut, a to stížnost pro porušení zákona, kterou měl právo podat pouze generální prokurátor v obecném zájmu, pokud si myslel, že pravomocným rozhodnutím došlo k porušení zákona.

V roce 1950 byl vydán nový občanský soudní řád zákonem č. 142/1950 Sb. Tento zákon byl významně ovlivněn sovětským civilním procesem a jeho fundamentem bylo přesvědčení, že občanské soudní řízení lze konstruovat jako jednotné řízení. V důsledku čehož byla v tomto zákonu upravena veškerá nalézací řízení, a dokonce i řízení exekuční. U řízení nalézacího se odstranila samostatná úprava řízení sporného a řízení nesporného. Tento legislativní pokus byl v rozporu s dlouholetou tradicí fungování evropského kontinentálního civilního procesu. Ani samotný zákon nedokázal jednotně upravit občanské soudní řízení, jelikož vedle obecných ustanovení v první části musel v části druhé rozdělit v jedenácti hlavách zvláštní typy řízení (tato řízení měly povahu zvláštních sporných a nesporných řízení). Toto zákonodárné smíšení ale nevedlo k odstranění rozdílů mezi spornými a nespornými řízeními.

Další snahou o zavedení jednotného civilního řízení bylo odstranění názvoslovného rozdílu mezi stranami v řízení sporném a účastníky řízení nesporného a nahrazení jednotným označením *účastníci řízení*. Definice účastníka řízení byla obsažena v § 5 občanského soudního řádu, nicméně o jednotné definici se nedá mluvit, jelikož zde byly uvedeny tři definice s různým

obsahem, jejichž závislost zákon jednoznačně nevymezoval. Dále byl v řízení sporném substituován termín *vedlejší intervence* termínem *vedlejší účastenství*. Vedlejší účastník ale není účastníkem řízení, ale jen třetí osobou, která má právní zájem na vítězství jednoho z účastníků. Tato záměna tedy ve výsledku vedla k terminologickému smísení pojmu osoby zúčastněné na řízení a účastníkem řízení.

Civilní řízení podle občanského soudního řádu z roku 1950 bylo ovládáno následujícími zásadami a principy: zásadou rovnosti účastníků civilního řízení, zásadou materiální pravdy, principem volného hodnocení důkazů, zásadou veřejnosti pro ústní jednání, zásadou přímosti (tato zásada znamenala, že nikdo nemusí být v řízení zastoupen advokátem). Dále platil i princip projednací, ale takovým způsobem, že v socialistickém procesu spolupracují soud a účastníci na zjištění skutkového stavu věci a že soud přihlíží nejen k přednesům účastníků, ale i k tomu, co vyšlo v řízení najevo, a v důsledku toho soud provádí i důkazy účastníky nenavržené, pokud to považuje za nutné pro zjištění skutkového stavu věci.

Princip vyšetřovací v tehdejší civilním procesu oficiálně neplatil. Nicméně toto nové pojetí principu projednacího vedlo v praxi spíše k jeho pravému opaku, a to právě zásadě vyhledávací. Podstatou principu projednacího je, že ve sporném řízení, kde tento princip platí, jsou účastníci i soud povinni přispět svojí iniciativou k tomu, aby byl zjištěn reálný skutkový stav věci (zásada materiální pravdy), ale zároveň toto zjištění postihuje stranu, jež se domáhá určitého rozhodnutí. Proto iniciativa na tomto zjištění tíží tohoto účastníka, a pokud ji z jakéhokoliv důvodu nevyvine, ponese nepříznivý důsledek. Tento účastník má tzv. důkazní břemeno, bez kterého není myslitelné rozhodování sporných věcí. Není tedy povinností soudu, aby sám místo stran potřebné skutečnosti a důkazy vyhledával a prováděl.

Řízení se zahajovalo zásadně návrhem. Z úřední povinnosti se zahajovalo řízení jen v případech, kdy to stanovil zákon. Kde šlo řízení zahájit jen návrhem, platil princip dispoziční. Kde šlo řízení zahájit z úřední povinnosti, platil princip oficiality. Řízení sporné šlo zahájit jen na návrh, a to žalobcem. Nicméně i zásada dispoziční byla nově koncipována v tom směru, že návrh na zahájení řízení mohl podat i prokurátor, pokud měl dojem, že to vyžaduje ochrana zájmů státu nebo pracujících (§ 6 odst. 3 o. s. ř.). Byl to v podstatě neomezený zásah do dispoziční zásady. Tento zásah porušoval i zásadu rovnosti účastníků, protože když na stranu žalobce přistoupil mocenský orgán jako účastník řízení, nedá se mluvit o rovnosti účastníků.

Dalším omezením dispoziční zásady bylo to, že pokud žalobce chtěl během řízení vzít svůj návrh zpět, musel tomuto procesnímu úkonu soud přiznat účinnost, jestliže ke zpětvzetí návrhu došlo až poté, co o věci samé již soud začal jednat (§ 73 o. s. ř.). Žalovaný mohl uznat

žalobcův nárok, ale i tento procesní úkon podléhal rozhodnutí soudu. Soudní smír byl také podmíněn rozhodnutím soudu. Soud tedy vystupoval ve sporném řízení z úřední povinnosti a vedl jej tak, aby byl zjištěn skutečný stav věci podle § 59 o. s. ř. Možnost dispozice účastníků řízením byla omezena.

Zásada koncentrační se z důvodu nadvlády principů materiální pravdy, zásady vyšetřovací, zásady oficiality a potlačení zásady formální pravdy v civilních řízeních neuplatňovala. Dílčí výjimku představovaly námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu dle § 423 z. č. 142/1950 Sb.¹⁰

V roce 1963 došlo k vydání nového občanského soudního řádu zákonem č. 99/1963 Sb., který začal platit společně s novým občanským zákoníkem od 1. dubna 1964. Vydání nového občanského soudního řádu bylo motivováno vydáním nové ústavy v roce 1960 a snahy o zjednodušení tohoto kodexu v důsledku přesvědčení, že stručný zákon o postupu v civilním řízení je snáze aplikovatelný a pochopitelný pro všechny jeho adresáty. Tento zákon také nerozděloval nalézací řízení na řízení sporné a řízení nesporné, ale znovu se pokoušel o jednotnou strukturu občanského procesu. Což se znovu ukázalo jako nevhodné, jelikož pro sporné řízení musí platit dispoziční a projednací princip a pro nesporné musí platit princip vyhledávací a princip oficiality. V důsledku těchto rozdílů musel i tento zákon upravit řadu zvláštních řízení v části třetí hlavě páté (péče o nezletilé děti, způsobilost k právním úkonům, osvojení, prohlášení za mrtvého, atd.).

Nový o. s. ř. rozdělil nalézací řízení na dvě skupiny. První skupinou byla řízení, která se zahajovala na návrh, a druhou skupinou byla řízení, jež šlo zahájit i bez návrhu. O. s. ř. z roku 1963 dále nově vymezil pojem účastníka v § 90, kde bylo stanoveno, že účastníkem je navrhovatel a odpůrce nebo ten, kterého za účastníka označí zákon. A dále v řízení, které může být zahájeno i bez návrhu, jsou účastníky i ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. V obecném sporném řízení by to ale vždy měl být navrhovatel (žalobce) a odpůrce (žalovaný) a v nesporném řízení by účastníky měli být ti, o jejichž právech a povinnostech se v řízení jedná, případně výjimečně ti, které za účastníky řízení označí výslovně zákon. Dále došlo k opuštění pojmu žaloba hmotným právem, který zde fungoval přes tisíc let. Ani nový o. s. ř. pojem žaloba neznal.

Zákonodárce při tvorbě o. s. ř. z roku 1963 vycházel z jednotného principu projednacího pro všechna řízení. Tento princip ukládal soudu, aby postupoval v součinnosti se všemi, jež se

¹⁰ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 37.

účastní řízení, a ukládal všem povinnost uvádět potřebné skutečnosti a důkazy – vytvořil důkazní povinnost, a to i pro soud.

V obecném sporném procesu by toto z povahy věci platit nemělo, protože zde musí platit dispoziční právo stran a také to, že strany nesou důsledek svého procesního postupu. Žalobce nese tzv. důkazní břemeno a důsledky jeho neunesení, a tudíž nemůže být civilnímu soudu rozumně uložena důkazní povinnost, která ve výsledku povede k tomu, že se zásada vyhledávací bude uplatňovat i ve sporném řízení. Zákonodárce v tomto o.s.ř. z roku 1963 neupravil ani možnost vzdání se nároku žalobcem a uznání nároku žalovaným, což bylo podle předchozího o.s.ř. možné.

Nový o. s. ř. fungoval na principu materiální pravdy a principu volného hodnocení důkazů. V důsledku nového obsahu projednací zásady v o. s. ř. z roku 1963 došlo v praxi v mnoha případech k přesvědčení, že obecně v civilním procesu platí princip vyhledávací.

O. s. ř. z roku 1963 také opustil zásadu *Non ultra petita*, protože podle § 153 odst. 2 umožnil soudu překročit návrhy účastníků, a to ve třech případech. Jako první to bylo umožněno soudu v řízení, které bylo možné zahájit i bez návrhu. Druhým případem bylo, pokud to odpovídalo právnímu předpisu. A třetím případem byla situace, kdy rozhodnutí o výši plnění záviselo na znaleckém posudku nebo úvaze soudu.¹¹

Zásada koncentrace v o. s. ř. z roku 1963 i nadále neměla svoje místo a opodstatnění v civilním procesu. Výjimkou byly opět jen námitky proti směnečnému platebnímu rozkazu, které šlo uplatnit ve lhůtě tří dnů od doručení rozkazu. K později uplatněným námitkám již soud nepřihlížel. Odvolací řízení fungovalo skrze systém úplné apelace dle § 205 odst. 2 o. s. ř.¹²

2.4. Shrnutí vývoje civilního řízení po roce 1989

Po Sametové revoluci v roce 1989, v jejímž důsledku došlo k pádu komunistického režimu, se stala změna koncepce civilního soudního řízení prioritou zákonodárce. Nicméně nedošlo hned k úplné a komplexní rekonstrukci, ale pomocí dílčích novel se řešily nejpálčivější problémy. Za zmínku stojí z. č. 171/1993 Sb., kterým se do českého civilního procesu znovu vrátily instituty rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání. Největší změny v celkovém pojetí civilního soudního řízení měly na svědomí tzv. velká novela občanského soudního řádu (z. č. 30/2000 Sb.) a tzv. souhrnná novela občanského soudního řádu (z. č. 7/2009 Sb.).

¹¹ FIALA, Josef. 1974, op. cit. s. 59-73.

¹² HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 39.

Velká novela občanského soudního řádu zavedla významný odklon od zásady materiální pravdy k zásadě formální pravdy (zásada materiální pravdy ale stále měla dominantní pozici, byla pouze modifikována). Cílem této novely bylo urychlení civilního soudního řízení, aby byla splněna podmínka spravedlivého řízení podle čl. 38 LZPS a řízení bylo rozhodnuto bez zbytečných průtahů. K urychlení měla sloužit kvalitní příprava soudního jednání, což se projevilo ve zpřesnění § 114 o. s. ř. a novém zavedení § 114a o. s. ř., jež se také dotýká přípravy jednání a jejího obsahu. Zásadním však bylo pro přípravu jednání zavedení tzv. kvalifikované výzvy dle § 114b o. s. ř., jelikož doposud neměl soud účinné prostředky, kterými by přiměl žalovaného k vyjádření se k žalobě, čímž docházelo v mnoha případech k prodlužování řízení. Nově však soud mohl za zákonem stanovených podmínek v důsledku pasivního jednání žalovaného mít za to, že žalovaný občanskoprávní nárok žalobce uznává, a mohl vydat rozsudek pro uznání.

Touto novelou (z. č. 30/2000 Sb.) byla zavedena zákonná koncentrace v § 118b o.s.ř. a soudcovská koncentrace v § 118c o.s.ř., čímž došlo ke znovuzavedení této zásady do českého civilního práva procesního. Cílem prvního ustanovení bylo zvýšit odpovědnost účastníků za průběh řízení a cílem § 118c o.s.ř. bylo zrychlit zjištění skutkového stavu, pokud docházelo k průtahům v důsledku nečinnosti účastníka nebo že přes výzvy soudu nevylichlil všechny rozhodné skutečnosti nebo neoznačil potřebné důkazy. Soud mohl stanovit lhůtu (nesměla být kratší než 15 dnů) k uvedení rozhodných skutečností o věci samé a označení důkazů k jejich prokázání. Po skončení lhůty soud k nově uvedeným skutečnostem a důkazům nepřihlížel. Zákonná koncentrace v §118b o. s. ř. se však neuplatňovala paušálně, ale jen pro taxativně vypočtená civilní řízení v tehdejší znění o. s. ř.

Nicméně koncentrace zasáhla i ostatní řízení a to v důsledku zavedení systému tzv. neúplné apelace, protože účastníci řízení v prvním stupni mohli uvádět skutečnosti a označovat důkazy jen do doby, než se ve věci vyhlásí rozhodnutí, o čemž museli být účastníci poučeni předsedou senátu. Další skutečnosti či důkazy mohli účastníci uplatnit pouze jak odvolací důvod stanovený v § 205 odst. 2 o. s. ř. tehdejšího znění. Jednalo se o méně striktní koncentraci oproti § 118b o. s. ř.

Tato tzv. velká novela občanského soudního řádu byla z hlediska koncentrace řízení významnou a pro celkové pojetí českého civilního práva průlomovou. K dalšímu posunu ke koncentraci řízení a k zásadě formální pravdy přinesla až zmíněná tzv. souhrnná novela o. s. ř., z. č. 7/2009 Sb.

Novela z. č. 7/2009 Sb. se zaměřila na průtahy v řízení a vycházela z Programového prohlášení vlády ze dne 17. ledna 2007, jehož cílem bylo zejména: zamezení průtahů v řízení, zjednodušení procesních předpisů a odbřemenění soudců. Tato novela přistoupila k zásadním koncepčním změnám, které vedly k opuštění některých dosavadních principů civilního řízení. A k příklonění se k zásadám, jež byly doposud okrajové a kasuistické. K dosažení rychlosti řízení byl kladen důraz na zvýšení procesní odpovědnosti účastníků řízení za průběh a výsledek řízení. K čemuž došlo posílením existující úpravy zásady koncentrace řízení, tedy odpovědnosti účastníků za včasné zjištění skutkového stavu, a zavedením nových institutů jako např. přípravné jednání.

Došlo i k odstranění institutu soudcovské koncentrace podle § 118c o. s. ř., který se v praxi neosvědčil, a to pravděpodobně kvůli skutečnosti, že nařízená soudcovská koncentrace stíhala nejen účastníka, který byl v řízení nečinný, ale i samotného navrhovatele v důsledku zachování zásady rovnosti účastníků. Dalším problémem byl ten, že samotný institut mohl vést k průtahům v řízení, jelikož proti usnesení soudu o zkoncentrování řízení bylo přípustné odvolání, které soudní řízení mohlo prodloužit. Ačkoliv bylo praktické využití tohoto institutu v této formě minimální, nemůžeme podle mého názoru tento institut kompletně zavrhnout, protože vždy záleží jak bude zákonodárcem nastaven. Pokud správným způsobem, může institut soudcovské koncentrace napomoci ke zrychlení sporného řízení a k jeho větší flexibilitě. Soudu nyní totiž není dána možnost pružně reagovat na dění v určitém řízení a soud je v pozici pouhého nuceného vykonavatele zákonné koncentrace.¹³ O institutu soudcovské koncentrace podrobněji ve třetí části práce.

Tyto změny zákonodárce směřovaly k upuštění od dominantního postavení principu materiální pravdy a k příklonu raději na stranu zásady formální pravdy. Nicméně nelze tvrdit, že by se zásada formální pravdy stala zásadou dominantní, tyto dvě zásady se navzájem doplňují a musí být interpretovány v kontextu ostatních zásad českého civilního procesu jakými jsou zásada dispoziční, projednací, princip oficiality a zásada vyšetřovací. V řízení vždy záleží na přístupu účastníků, negativní následky koncentrace totiž nastávají až v moment, kdy jsou účastníci v řízení pasivní. Každopádně tato novela posílila dosavadní prvky zásady formální pravdy.¹⁴

¹³ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 114-116.

¹⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 39-44.

3. Zásada koncentrace a její uplatnění v současném českém civilním sporném řízení

3.1. Řízení před soudem I. stupně

Podle § 114 odst. 1 o. s. ř. zkoumá po zahájení řízení předseda senátu především, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly odstraněny případné vady v žalobě. Ocitáme se ve fázi tzv. přípravy jednání, která nastává po zahájení řízení žalobou. A pokud nedojde k zastavení řízení nebo odmítnutí návrhu podle § 114 odst. 2 o. s. ř., pokračuje předseda senátu v přípravě jednání tak, aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání viz § 114a odst. 1 o. s. ř. Cílem přípravy jednání podle § 114a o. s. ř. je, aby byla dodržena zásada rychlosti řízení jako součást práva na spravedlivý proces a zároveň aby jednání ve věci samé bylo nařízeno, až když bude připraveno a bude moci plynule proběhnout. Soud pečuje o to, aby si účastníci byli vědomi svých určitých procesních povinností, jež budou muset při prvním jednání uskutečnit, a to hlavně povinnost tvrzení a důkazní.¹⁵ K tomu, aby se věc mohla rozhodnout při jediném jednání slouží předsedovi senátu opatření uvedená demonstrativně v §114a odst. 2 o. s. ř., mezi něž patří: výzva pro žalovaného či ostatní účastníky, aby se ve věci písemně vyjádřili a aby předložili listinné důkazy, jichž se dovolávají, upozornění účastníků na možnost mediace podle zákona o mediaci, vyžádání si zpráv o skutečnostech, jež mají význam pro řízení a rozhodnutí, ustanovení znalce, zajištění, aby bylo možno při jednání provést potřebné důkazy a další vhodná opatření.

Zmíněná výzva k vyjádření žalovaného či jiného účastníka se použije vždy, když se to jeví s ohledem na povahu věci účelným. Problém s touto výzvou je v tom, že v jejím důsledku paradoxně může dojít k prodloužení řízení, jelikož jediným způsobem, jak žalovaného přinutit k vyjádření se, je pouze uložení pořádkového opatření dle § 53 o. s. ř. Kvalifikovaná výzva podle § 114b o. s. ř. a přípravné jednání dle § 114c o. s. ř. se nabízí soudu jako vhodná alternativa k výzvě podle § 114a odst. 2 písmeno a) o. s. ř.

¹⁵ SVOBODA, Karel. *Občanský soudní řád: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. s. 473-474. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9.

3.1.1. Kvalifikovaná výzva

Předseda senátu může za určitých okolností usnesením uložit žalovanému, místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a) o. s. ř. nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, aby se ve věci písemně vyjádřil (během minimálně třicetidenní lhůty od doručení usnesení) a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení viz § 114b odst. 1 o. s. ř. Tento institut nazýváme jako kvalifikovanou výzvu a jedná se o právní prostředek přípravy jednání.¹⁶

Pokud žalovaný bez vážného důvodu na kvalifikovanou výzvu včas neodpoví a ani nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu uplatňován, uznává; o tom musí být poučen viz § 114b odst. 5 věta první o. s. ř. Soud následně vydá rozsudek pro uznání dle § 153a odst. 3 o. s. ř. To ale neplatí, jsou-li splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby podle § 114b odst. 5 věty poslední o. s. ř.

Pokud se žalovaný chce vyhnout fikci uznání žalobního nároku, musí během soudem stanovené lhůty zareagovat na výzvu konkrétními skutkovými námitkami (hmotněprávními fakty), které, jestliže budou později prokázány, jsou způsobilé zcela nebo částečně vyloučit nárok žalobce.

Kvalifikovaná výzva nemůže být vydána, pokud nejsou splněny podmínky řízení nebo jestliže žaloba trpí vadou, jež způsobuje její neprojednatelnost.¹⁷ Logicky by tedy měl soud v rámci přípravy jednání nejprve posoudit, zda jsou splněny podmínky řízení a zda obsahuje žaloba všechny stanovené náležitosti (žaloba neobsahuje vady) a až poté ukládat kvalifikovanou výzvu. Vždy musí být úplně vyjasněn předmět řízení, jinak nelze dojít k fikci uznání a vydání rozsudku pro uznání.¹⁸

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2003, sp. zn. 21 Cdo 968/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

¹⁷ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 475-476.

¹⁸ JIRSA, Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně. Právní rozhledy, 2009, roč. 17, č. 6, s. 203.

Soud může přistoupit k vydání usnesení podle § 114b odstavec 1 o. s. ř., jen pokud nenastal takový nedostatek podmínky řízení, kvůli němuž by se řízení muselo zastavit, a jestliže žaloba není postižena vadami, které by bránily pokračovat v řízení.¹⁹

Kvalifikovanou výzvu lze užít jen za určitých podmínek. První z nich je, že to vyžaduje povaha věci nebo okolnosti případu nebo situace, kdy bylo o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem či evropským platebním rozkazem. Rozhodnutí, zda případ spadá pod některé z těchto kritérií, je vždy na posouzení předsedy senátu.

Povahou věci obecně rozumíme typové i specifické (objektivní) vlastnosti projednávaného případu a okolnosti případu vyjadřují subjektivní vlastnosti a stav účastníků řízení (poměry, stav a jednání na straně účastníků) – jedná se hlavně o okolnosti, které plynou z obsahu spisu. Obě tyto vlastnosti mají nebo mohou mít vliv na souvislý průběh řízení.²⁰ Je-li povaha věci taková, že žaloba je zjevně bezúspěšným uplatňováním práva, soud kvalifikovanou výzvu nevydává. Jedná se hlavně o situaci, kdy výše plnění požadovaného žalobcem neodpovídá skutkovým tvrzením, o něž žalobce opírá uplatněné právo.

Povaha věci ani okolnosti případu neodůvodňují vydat usnesení o výzvě k vyjádření se v situaci, kdy je žaloba zjevně bezdůvodná, tj. žalovaný nárok zjevně nemohl vzniknout.²¹ Stejně tak nelze vydat výzvu podle § 114b o. s. ř. ve věcech, které jsou zcela jednoduché a nepotřebují rozsáhlejší přípravu jednání. Nejvyšší Soud České republiky (dále také jako „NS ČR“) ve svém usnesení uvedl: *„Okolnosti případu odůvodňují vydání usnesení podle § 114b o. s. ř. v zejména takovém sporu, kdy dosavadní poznatky ukazují, že - ačkoliv by podle své povahy nemuselo jít o věc z hlediska zjišťování skutkového stavu mimořádně obtížnou - tu jsou takové mimořádné skutečnosti, které vedou k závěru, že bez písemného vyjádření žalovaného ve věci nemůže být první jednání připraveno tak, aby při něm mohlo být zpravidla o sporu rozhodnuto. Ve zcela jednoduchých věcech, které nevyžadují podrobnější a rozsáhlejší přípravu jednání, je - jak vyplývá z výše uvedeného - vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. vyloučeno.“*²²

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2003, sp. zn. 21 Cdo 968/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz a Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2165/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

²⁰ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 477.

²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Nejvyšší soud České republiky uvedl k povaze věci v rozsudku ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007, že „Povaha věci vyžaduje vydání usnesení podle § 114b o.s.ř. zejména tehdy, je-li zjišťování skutkového stavu věci s ohledem na předpokládané množství odlišných tvrzení účastníků a navrhovaných důkazů mimořádně obtížné, a kdy bez znalosti stanoviska žalovaného nelze první jednání připravit tak, aby při něm bylo zpravidla možné věc rozhodnout.“ Dále povaha věci ani okolnosti případu nevyžadují, aby byla užita kvalifikovaná výzva, pokud byl v dosavadním průběhu řízení alespoň základ obrany žalovaného proti nároku uplatněnému v žalobě ozřejměn jinak. Za takového stavu by kvalifikovaná výzva byla zjevně nadbytečná a procesně neekonomická.²³

Použití neurčitých právních pojmů („vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu“) jako kritérií pro možné použití výzvy dle § 114b o. s. ř. není podle mého názoru zcela žádoucí, protože soudu ztěžují dosátní základnímu cíli této výzvy, tedy rychlému rozhodnutí dané věci. A to proto, že využití kvalifikované výzvy vede často k průtahům v řízení. Žalovaný se totiž v situaci, kdy bylo rozhodnuto podle § 114b odst. 5 a §153a odst. 3 o. s. ř. a byl vydán rozsudek pro uznání v důsledku jeho nečinnosti, často brání podáním odvolání, kde jako odvolací důvod uvádí skutečnost, že nebyly splněny podmínky pro jeho vydání, protože takový postup soudu dle jeho názoru neodůvodňovala povaha věci ani okolnosti případu. Domnívám se, že by bylo vhodnější *de lege ferenda* ponechat zcela na volném uvážení soudce, zdali chce v daném případě užít kvalifikované výzvy a nesvazovat ho neurčitými právními pojmy. Tím by se předešlo řadě odvoláním týkajících se vydání kvalifikované výzvy.²⁴

Tento argument mohu podpořit i tím, že v situacích, kdy bylo o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, nevyžaduje zákon povinnost zkoumat povahu věci ani okolnosti případu.²⁵ Pokud tedy soud ve věci rozhodl platebním rozkazem a chce vydat kvalifikovanou výzvu, může být toto usnesení přímo obsaženo ve výroku takového platebního rozkazu, kde si ponechá formu usnesení.²⁶ Jestliže žalovaný nepodá včas odpor, stává se tato výzva irelevantní, jelikož platební

²³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

²⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 53-56.

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2005, sp. zn. 32 Odo 382/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

rozkaz bude mít účinky pravomocného rozsudku viz § 174 odst. 1 o. s. ř. Pokud však žalovaný podá odpor v 15denní lhůtě proti platebnímu rozkazu, má povinnost reagovat na tuto kvalifikovanou výzvu ve lhůtě, která musí být minimálně 30denní podle § 114b odst. 2 o. s. ř. a která začíná běžet až ode dne uplynutí lhůty k podání odporu proti platebnímu rozkazu. Z judikatury NS ČR bylo také odvozeno, že žalovanému stačí, pokud se ke kvalifikované výzvě vyjádří už v odůvodnění podaného odporu a nemusí ji podávat jako samostatné podání.²⁷

Podle § 114b odst. 3 o. s. ř. nelze usnesení o kvalifikované výzvě vydat nebo doručit po přípravném jednání nebo po prvním jednání ve věci. Proto pokud soud ukončil přípravu jednání a nařídil k projednání věci samé jednání, není z hlediska postupu řízení oprávněné a ani procesně ekonomické, aby znovu soud dalšími úkony „připravoval jednání“. Prvním jednáním ve věci se ve smyslu ustanovení § 114b odst. 3 o. s. ř. rozumí jednání, jež soud nařídil v pořadí jako první k projednání věci samé a jež se uskutečnilo (nebylo odvoláno nebo odročeno předem), přestože při něm k vlastnímu projednání věci samé nedošlo.²⁸ Jednodušším a účinnějším prostředkem v této situaci bude poskytnutí dodatečné lhůty účastníkům ke splnění jejich procesních povinností.

Soud ale není omezen jen časově ve vydání kvalifikované výzvy, avšak i druhem řízení. Tuto výzvu nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír. Co se týče doručování usnesení o kvalifikované výzvě, tak musí být žalovanému doručeno do vlastních rukou, náhradní doručení je vyloučeno, může být ale doručeno do datové schránky. Pokud není výzva doručena žalovanému řádným způsobem, nezpůsobí zákonem předpokládané účinky. A to z důvodu závažnosti usnesení pro poměry žalovaného ve formě eventuální fikce uznání nároku. Kvalifikovanou výzvu také nelze doručit dříve než žalobu dle § 114b odstavec 4 o. s. ř.

Lhůta k vyjádření se, kterou předseda senátu určí žalovanému, nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení. O povaze této lhůty existují rozdílné názory. Nicméně převládá názor, že se jedná spíše o lhůtu procesní než hmotněprávní.²⁹ Zákon stanoví jen minimální délku, předseda senátu může stanovit, že bude delší.

Je zde nutné vyřešit otázku, zda je možné tuto lhůtu prodloužit, nebo je nutné stanovit lhůtu novou. Pokud přistoupím na argument, že ji nejde prodloužit, soud by musel stanovit

²⁷ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 56-60.

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2004, sp. zn. 25 Cdo 1839/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

lhůtu novou, která by nemohla být opět kratší než 30 dnů, z čehož mi plyne nepraktický závěr, který by vedl ke značným průtahům v řízení. Judikatura se přiklání spíše k názoru, že se jedná o soudcovskou lhůtu³⁰ a že ji prodloužit jde. NS ČR se k jejímu prodloužení vyjádřil následovně: „Není tu žádný rozumný důvod pro to, aby účastníkovi byla odepřena ochrana v případě, že z omluvitelného důvodu zmeškal takovou procesní (soudcovskou) lhůtu, jejíž nedodržení má za následek bez dalšího neúspěch ve sporu. Opačný postup by byl v rozporu s právem na spravedlivý proces.“³¹ K tomu, aby mohla být lhůta prodloužena, musí žalovaný sdělit soudu vážný důvod, pro který není schopen se na výzvu vyjádřit, a to během lhůty soudem stanovené. Posouzení závažnosti tvrzeného důvodu je na soudu a žalovaný musí být schopen důvod prokázat. Dojde-li soud ale k závěru, že důvod byl závažný, nedojde k fikci uznání nároku a soud lhůtu k vyjádření se prodlouží.³²

Zákon nepamatuje na situaci, kdy vážný důvod bránil žalovanému se nejen vyjádřit na kvalifikovanou výzvu, ale i ve stanovené lhůtě tuto skutečnost soudu sdělit. Podle názoru NS ČR a Ústavního soudu České republiky (dále také jako „ÚS ČR“) fikce uznání nároku uplatněného v žalobě proti žalovanému nenastane jen v případě, kdy žalovaný prokáže, že mu v podání vyjádření bránil vážný důvod a že současně tento důvod alespoň sdělil soudu ve lhůtě stanovené pro podání vyjádření či šlo o tak vážný důvod, jež žalovanému bránil v tom, aby soudu byť jen sdělil, že u něj tento vážný důvod nastal.³³ Fikce uznání nároku nenastane výjimečně tedy, pokud žalovanému bránil v podání vyjádření vážný důvod, jež mu zároveň bránil v tom, aby soudu byť jen sdělil, že u něj tento vážný důvod nastal, a tuto okolnost soudu sdělí do vydání rozsudku pro uznání. Vážným důvodem může být třeba neočekávané zhoršení zdravotního stavu žalovaného ke konci lhůty, ve které se měl vyjádřit. Soud může poté přistoupit k nové výzvě k vyjádření či zahájí jednání ve věci samé. Do prakticky a právně konformně neřešitelné situace se ale dostane žalovaný, když jeho vážný důvod odpadne až poté, co soud vydá rozsudek pro uznání. Současná právní úprava rozsudku pro uznání neumožňuje

³⁰ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 275-276.

³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2009, sp. zn. 22 Cdo 4272/2007 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

³² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2007, sp. zn. 32 Odo 1160/2006 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

³³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz, Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2433/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz a Usnesení ÚS ze dne 16. listopadu 2006, sp. zn. III. ÚS 91/2006 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z nalus.usoud.cz

jeho zrušení jako u rozsudku pro zmeškání, který lze zrušit z omluvitelných důvodů nejpozději do dne právní moci rozsudku (§ 153b odst. 4 o. s. ř.).

Žalovaný má povinnost podle § 114b odstavec 1 o. s. ř., aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení. Z toho plyne, že žalovaný má jak povinnost tvrzení, tak i povinnost důkazní, a pokud je v rámci svého vyjádření nesplní, hrozí mu následek vydaní rozsudku pro uznání, jelikož nesplnil svoje procesní povinnosti. Je zde tedy potřeba vyřešit, v jakém rozsahu musí žalovaný uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy.

K tomu se vyjádřil NS ČR následovně: „*Ve vyjádření pak žalovaný nemusí rozvádět svoji obranu do všech podrobností a vyjadřovat se ke všem tvrzením žalobce, ale postačí, pokud proti tvrzením žalobce uvede taková svá tvrzení o rozhodujících skutečnostech, z nichž je zřejmý základ jeho obrany proti žalobě (viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu 28. 3. 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004). Uvede-li však žalovaný ve vyjádření pouze povšechná tvrzení bez konkrétního vysvětlení, popř. jen námitky procesní povahy, nelze takové vyjádření pokládat za splnění výzvy ve smyslu § 114b odst. 1 o. s. ř.*“³⁴

Vyjádření žalovaného tedy nemůže být obecné a vágní a nepostačí pouhý nesouhlas s žalobou bez uvedení právních důvodů (např. konkrétní důvod neplatnosti právního úkonu), pokud chce žalovaný zabránit následkům předvídaným v § 114b odst. 5 o. s. ř.

Účelem kvalifikované výzvy je snaha o co nejpřesnější zjištění tvrzeného skutkové stavu a navržených důkazů k jeho prokázání, což soudu slouží k tomu, aby mohl optimálně připravit první jednání ve věci. NS ČR se domnívá, že žalovaný nemusí svoji obranu proti nároku v žalobě vylíčit do všech podrobností, ale postačí pokud postaví proti tvrzením žalobce alespoň taková svá tvrzení o rozhodujících skutečnostech, z kterých vyplývá základ jeho obrany proti žalobě, tedy pokud uvede alespoň takové skutečnosti, které (budou-li prokázány) mohou vést k tomu, že bude mít ve sporu alespoň částečný úspěch. V písemném vyjádření žalovaný může uplatnit i námitky procesní povahy, například nedostatek věcné nebo místní příslušnosti, nedostatek pravomoci, námitku podjatosti apod. Neobsahuje-li ale vyjádření kromě námitek procesní povahy také konkrétní tvrzení o rozhodujících okolnostech, má to pro žalovaného

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. 33 Cdo 3163/2013 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

stejně procesní následky, jako kdyby se vůbec nevyjádřil.³⁵ Vyjádření musí obsahovat konkrétní skutkové okolnosti a nepostačí jen sdělení, že žalobce pokládá nárok v žalobě za nedůvodný.³⁶ Žalovaný není povinen ve svém vyjádření označit důkazy k prokázání svých tvrzení a ani nemusí připojit listinné důkazy, které má k dispozici k vyjádření.³⁷ Pokud soud tedy zjistí z vyjádření žalovaného okruh skutečností, které jsou mezi účastníky sporné, nejsou splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání. Účastník řízení tedy může uvádět další skutečnosti a důkazy i v rámci prvního jednání ve věci.³⁸

Kvalifikovaná výzva a rozsudek pro uznání jsou projevem zásady koncentrace a posilují uplatnění zásady formální pravdy. Kvalifikovaná výzva tvoří určité konkrétní „stádium“ řízení, kde se může žalovaný octnout a ve kterém má povinnost se k jemu adresované výzvě vyjádřit „řádně“ (po obsahové stránce) a ve stanovené lhůtě. Pokud to v této fázi neučiní, dojde k prekluzi k tomuto úkonu a žalovaný přijde o možnost vyjádřit rozhodující skutečnosti a označit důkazy, na nichž staví svoji obranu, a to formou „fiktivního“ rozsudku pro uznání dle § 153a odst. 3 o. s. ř., který pro žalovaného znamená faktickou prohru sporu. Tento procesní úkon je tak soustředěn či koncentrován. Otázkou zůstává, zda tento následek ve formě „fiktivního“ rozsudku pro uznání je nástrojem adekvátním a vhodně nastaveným. Jediná obrana žalovaného je odvolání proti rozsudku pro uznání, kde jsou však odvolací důvody zúženy jen na vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a) o. s. ř. a skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jeho vydání (§ 153a).

Jako úvahu *de lege ferenda* bych proto zmínil novou úpravu rozsudku pro uznání, která by umožňovala, stejně jako u rozsudku pro zmeškání možné zrušení rozsudku pro uznání na návrh žalovaného podaný do právní moci rozsudku v situacích, kdy mu ve vyjádření se bránil vážný důvod, jež mu současně znemožnil tuto okolnost ve lhůtě sdělit soudu viz § 153b odstavec 4 o. s. ř. Nebo můžeme uvažovat i o nahrazení rozsudku pro uznání rozsudkem pro zmeškání s veškerými výhodami, které z něj plynou žalovanému. Rozsudek pro zmeškání

³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2520/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz a Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. srpna 2008, sp. zn. 21 Cdo 3597/2007 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. dubna 2010, sp. zn. 28 Cdo 604/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

³⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sp. zn. 33 Cdo 4645/2009 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

³⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 60-79.

závisí na uvážení soudu na rozdíl od rozsudku pro uznání, což je jeho další výhoda. Tímto způsobem je kvalifikovaná výzva upravena v mnoha zahraničních právních úpravách. A to zahrnuje i nám blízké Slovensko viz § 273 a § 277 c. s. p.

Rozsudek pro uznání vidím jako nejproblematictější projev zákonné koncentrace. Jeho současná úprava se mi jeví jako striktní v důsledku absence právního prostředku, kterým by žalovaný mohl tento rozsudek následně zvrátit, a také proto, že jsou-li naplněny podmínky pro vydání rozsudku pro uznání, tak má soud povinnost jej vydat, na rozdíl od kontumačního rozsudku, kde je to ponecháno na vůli soudu.

*„Skutečnost, že pasivita (případně „neschopnost“ žalovaného řádné procesní obrany) má za následek vydání rozsudku pro uznání a nikoliv rozsudku pro zmeškání bylo a je předmětem kritiky podstatné části české teorie civilního procesu (např. A. Winterová, J. Macur, P. Lavický, B. Dvořák), když podle A. Winterové rozsudek pro uznání jen vytváří nadbytečnou alternativu kontumačního rozsudku a podle J. Macura je nutno pamatovat na to, že uznání nároku má právní povahu dispozitivního právního úkonu, na němž se jednající osoba záměrně podílí svou jednoznačně projevenou vůlí, resp. formu vědomého, výslovného a nezastupitelného projevu vůle, který se vztahuje k předmětu projednávaného sporu. Dispozitivní procesní úkon se tak podle J. Macura nemůže stát obsahem právní fikce, neboť stát nemůže za jednotlivce fingovat jeho projev svobodné vůle.“*³⁹ Senát Ústavního soudu České republiky dokonce dne 1. června 2015 ve svém usnesení navrhl plénu ÚS ČR, aby zrušil ustanovení § 114b odst. 5 a ustanovení § 153a odst.3 o. s. ř. pro rozpor s ústavním pořádkem, neboť nezaručují účastníkům řízení svobodu vůle podle čl. 2 odst. 3 Listiny a čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky, ani spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.⁴⁰ Plénum ve svém nálezu tento návrh zamítlo a přiklonilo se k závěru, že napadená ustanovení lze vyložit ústavně konformně.⁴¹ Nicméně 7 z 15 ústavních soudců bylo pro jejich zrušení v důsledku přesvědčení o jejich ústavní nekonformitě. Tím jsem chtěl ilustrovat, že institut rozsudku pro uznání je přinejmenším kontroverzní mezi odborníky a zákonodárce by tyto výtky měl zohlednit v připravovaném novém civilně procesním předpisu.

³⁹ HRADIL, Aleš; Urbanec, David. Ústavní konformita rozsudku pro uznání. *EPRAVO.CZ*. 24. 6. 2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

⁴⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. června 2015, sp. zn. I. ÚS 3263/13 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z nalus.usoud.cz

⁴¹ Nález Ústavního soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. Pl. ÚS 13/15 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z nalus.usoud.cz

3.1.2. Přípravné jednání

Tzv. souhrnnou novelou, z. č. 7/2009 Sb., došlo k zavedení institutu přípravného jednání. Tento institut upravený v § 114c o. s. ř. klade vysoké nároky na účastníky a zvyšuje jejich procesní odpovědnost v důsledku zavedení zákonné koncentrace skutkových tvrzení a návrhů důkazů a zavedením negativních následků nedostavení se účastníků (žalobce i žalovaného) k přípravnému jednání. Zavedení tohoto institutu zákonodárcem bylo motivováno i zde urychlením řízení, protože přípravné jednání má sloužit předsedovi senátu k důsledné přípravě jednání, aby mohla být věc při prvním jednání rozhodnuta.

K nařízení a provedení přípravného jednání musí být splněny zákonem stanovené podmínky uvedené v § 114c odst. 1 o. s. ř. Přípravné řízení se nařizuje ve dvou situacích. Zaprvé, když nejde o věci rozhodnout bez nařízení jednání. Za druhé lze nařídit přípravné řízení v případě, že nebylo-li nebo nemůže-li být postupem podle § 114a odst. 2 o. s. ř. jednání připraveno tak, aby bylo možné věc rozhodnout při jediném jednání. Oba z těchto uvedených právních důvodů pro nařízení přípravného jednání se mohou prolínat.⁴² Přípravné jednání je výslovně vyloučeno v situaci, kdy soud v rámci přípravy jednání využil institutu kvalifikované výzvy. Pokud jsou splněny tyto podmínky, předseda senátu musí ještě zvážit, zda se nařízení a provedení přípravného jednání jeví účelné s ohledem na okolnosti případu (neúčelnost spojujeme hlavně s jednoduchostí věci).

Pokud soud uvažuje, zda je vhodné nařídit přípravné jednání nebo první jednání ve věci, vychází ze skutečností, které jsou dány k okamžiku nařízení přípravného (případně prvního) jednání. Takovou procesní skutečností, jež vede k nařízení prvního jednání na místo přípravného jednání je okolnost, že se soudu nedaří doručit předvolání k přípravnému jednání některému z účastníků (případně zástupcům) v souladu s § 114c odst. 2 o. s. ř. (náhradní doručení je vyloučeno) a nelze reálně předpokládat, že se to v blízké době podaří. Další okolností, kdy soud upřednostní nařízení prvního jednání je za situace, kdy lze očekávat, že na základě korespondence mezi účastníky soud obdrží dostatek informací, aby mohl věc rozhodnout při jediném jednání.⁴³

K přípravnému jednání předvolá předseda senátu účastníky a jejich zástupce, popřípadě i další osoby. Soud předvolání doručuje do vlastních rukou a náhradní doručení je vyloučeno. Účastníkům musí být předvolání doručeno nejméně 20 dnů přede dnem konání přípravného

⁴² SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 486-487.

⁴³ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 487.

jednání. Zákonodárce zde ponechal netypický požadavek předvolání účastníků a jejich zástupců, z čehož lze dovodit, že se musí k přípravnému jednání dostavit oba dva. I podle doktora Svobody je třeba obeslat jak účastníka, tak jeho zástupce, jinak se nejedná o řádné obeslání a nemohou nastat účinky podle § 114c odst. 4 až 7 o. s. ř.⁴⁴ Nicméně vzhledem k tomu, že obsah přípravného jednání se nijak výrazně neliší od jednání ve věci samé, kde je osobní účast účastníka nutná jen ve výjimečných případech, domnívám se, že stejně by to mělo fungovat i v rámci přípravného jednání, v opačném případě by zastoupení na základě plné moci již ve fázi přípravy postrádalo svůj smysl. Úprava je proto imperfektní a úplně by podle mého názoru postačilo *de lege ferenda* zakotvit předvolávání účastníků, kdy pokud by byli účastníci zastoupeni, doručovalo by se usnesení pouze jejich zástupcům.

Předseda senátu předvolává i další osoby, jejichž přítomnost je třeba, ale pod tento pojem nemůžeme podřadit svědky a znalce, jelikož přípravné jednání má být pouhou přípravou na jednání ve věci samé a provádění dokazování by se mělo dít v jednání o věci samé a ne v přípravném jednání,⁴⁵ přičemž ani zákon neuvádí v demonstrativním výčtu v § 114c odst. 3 o. s. ř. provádění důkazů. Bude se zde jednat třeba o osobu tlumočnicka.

Úkony, které se provádí během přípravného jednání, zákon uvádí pouze demonstrativně, je na posouzení předsedy senátu a na okolnostech konkrétního případu, zda se užijí i další. Předseda senátu při přípravném jednání zejména v součinnosti s účastníky objasní, zda jsou splněny podmínky řízení, a případně přijme opatření k odstranění zjištěného nedostatku podmínek řízení, vyzve účastníky, aby do protokolu doplnili svá potřebná tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc a návrhy na provedení důkazů k jejich prokázání a aby splnili své další procesní povinnosti a poskytne účastníkům potřebná poučení. Dále se předseda soudu musí pokusit o smírné vyřešení věci a může také účastníkům nařídit první jednání s mediátorem (viz § 114c odst. 3 o. s. ř.). Výše zmíněné úkony slouží k přípravě samotného jednání tak, aby věc mohla být co nejrychleji projednána a rozhodnuta.

Hlavní činností v přípravném jednání je doplnění nutných tvrzení žalobce i žalovaného, platí zde i poučení podle § 118a o. s. ř. Do přípravného jednání byla vložena tzv. souhrnnou novelou další koncentrace řízení, z které plyne, že účastníci řízení jsou povinni splnit veškeré

⁴⁴ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 488.

⁴⁵ V takovém případě můžeme předpokládat, že po provedení navržených důkazů v rámci jednání bude ze strany účastníků nutné doplnit další důkazy a podřadit je vzhledem ke koncentraci pod jednu z výjimek v § 118b odst. 1 OSŘ.

svoje procesní povinnosti uvedené v §114c odst. 3 o. s. ř. do skončení přípravného jednání viz §114c odst. 4 o. s. ř.

Moment, k němuž jsou procesní povinnosti účastníků koncentrovány může být z důležitých důvodů soudem lhůtou „prodloužen“ na žádost některého z účastníků a to k doplnění tvrzení o skutečnostech rozhodujících pro věc nebo k podání návrhu na provedení důkazů či ke splnění dalších procesních povinností. Tato lhůta nesmí být delší než 30 dnů. Ustanovení § 114c odst. 4 navazuje na § 55 o. s. ř., jež upravuje obecné podmínky pro prodloužení lhůty. Tuto dodatečnou lhůtu lze tedy prodloužit, ale jen pokud ještě neuplynula. Po uplynutí této lhůty je třeba řešit tíživé následky zákonné koncentrace podle § 118b odst. 1 věty třetí o. s. ř.

Zákon nepamatuje na situace, kdy soud nestihne s účastníky náležitě probrat skutkový stav v důsledku nedostatku času. Jako nejvhodnější řešení se mi jeví odročení přípravného jednání podle § 119 o. s. ř. Pokud soud odročí přípravné jednání, nedojde k jeho přerušení, a soud nařídí přípravné jednání další. Zákonodárce s takovou situací ale nepočítal a nestanovil lhůtu k předvolání k dalšímu přípravnému jednání. Proto bude muset soud zachovat 20denní lhůtu k předvolání i k dalším odročeným přípravným jednáním, což může vést ke zbytečným průtahům. Jednání může být odročeno jen z důležitých důvodů, které musí být sděleny. Jedná se skutečnosti na straně účastníka řízení, jež mu brání se na jednání dostavit a plnohodnotně se ho účastnit, eventuálně uplatňovat při něm svá procesní práva.

Těmto nadbytečným průtahům lze předejít použitím přerušování přípravného jednání podle § 109 a § 110 o. s. ř., jež nevede k jeho skončení, ale pouze po určitou dobu, kterou stanoví soud, neběží. Je třeba dodat, že občanský soudní řád se o přerušování jednání v této situaci výslovně nezmiňuje, ale i přesto k němu soudy často přistupují. K přerušování rokování dojde výjimečně z důvodu náhlé indispozice na straně soudu nebo některého z účastníků (např. zdravotní indispozice), kvůli níž nelze rokování dokončit a zároveň se jedná o přípravné jednání či první jednání, s jehož skončením se pojí koncentrace řízení. Důvodem pro přerušování jednání není ale potřeba provést další důkazy, které nebylo možné provést při prvním jednání z časových nebo jiných důvodů. Opačný postup by byl obcházením § 119 odst. 1 o. s. ř.⁴⁶

V ustanovení § 114c odst. 5 o. s. ř. je zakotvena zvláštní poučovací povinnost soudu, kdy předseda senátu musí přítomné účastníky před skončením přípravného jednání poučit o koncentraci řízení. Podle mého názoru by bylo vhodnější splnit tuto povinnost již v rámci

⁴⁶ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 521.

předvolání k prvnímu jednání, což se ve většině případů děje, jelikož jen v případě, že účastníci budou předem počítat s koncentrací ke skončení přípravného jednání, jejich připravenost na tento fakt bude větší. NS ČR se k tomu vyjádřil tak, že účinky koncentrace spojené se skončením přípravného jednání nenastanou, pokud účastníci nebyli o koncentraci řízení a o jejích účincích poučeni jednak v předvolání k přípravnému jednání, tak i před skončením přípravného jednání, má-li v této době nastat tzv. koncentrace řízení.⁴⁷

Institut přípravného jednání klade nejenom vyšší odpovědnost na účastníky řízení za náležité a včasné zjištění skutkového stavu, ale klade i vyšší odpovědnost za samotnou účast na přípravném řízení. Nedostaví-li se k přípravnému jednání žalobce nebo jiný navrhovatel (nebo jejich zástupci, jak bylo rozebráno výše), ačkoliv byl řádně a včas předvolán nejméně 20 dnů předem, aniž by se včas a z důležitého důvodu omluvil, soud řízení zastaví. O tom musí být poučen v předvolání k přípravnému jednání. Tím, že se žalobce nedostaví, je považováno za zpětvzetí žaloby a vyvolává účinky se zpětvzetím spojené, nicméně existují i názory, že tu nejde o fikci zpětvzetí žaloby následkem nedostavení se žalobcem, nýbrž o zákonem stanovený způsob, jak rozhodnout v situaci, kdy žalobce neprojeví o účast na přípravném jednání zájem. Když dojde v takové situaci k vydání usnesení o zastavení řízení, nevyvolává to překážku *rei iudicatae* a žalobce může žalobu podat znovu.

Stále jsou tedy následky nedostavení se k přípravnému jednání závažnější pro žalovaného, což je podle mě v rozporu se zásadou rovnosti účastníků. Nedostaví-li se žalovaný k přípravnému jednání, ačkoliv byl řádně a včas předvolán nejméně 20 dnů předem a řádně mu byla doručena žaloba, aniž by se včas a z důležitého důvodu omluvil, má se za to, že uznává nárok, který je proti němu uplatňován žalobou, a soud vydá rozsudek pro uznání. O tom musí být poučen v předvolání k přípravnému jednání. To ale neplatí, jsou-li splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby, ty mají prioritu stejně jako u kvalifikované výzvy. K fikci uznání nároku a k vydání rozsudku pro uznání může dojít pouze ve věcech, ve kterých lze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 o. s. ř.). V tomto případě stejně jako u institutu kvalifikované výzvy se dostáváme do situace, kdy zákon nepamatuje na možnost, že vážný důvod, pro který se nemohl žalovaný dostavit k přípravnému jednání, mu také mohl bránit tuto skutečnost sdělit soudu do vydání rozsudku pro uznání. Zde se také nabízí možnost řešení *de lege ferenda* takové pasivity žalovaného formou rozsudku pro zmeškání (§ 153b o. s. ř.), jelikož

⁴⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

ten je možné, oproti rozsudku pro uznání, na návrh žalovaného podaný do dne právní moci rozsudku zrušit.⁴⁸

K ukončení přípravného jednání dojde, stejně jako v případě prvního jednání, až poté, co soud provedl všechny úkony, co předpokládá zákon k ukončení tohoto jednání viz § 114c odst. 3 o. s. ř., což zahrnuje poučení podle § 118a i poučení o formální podstatě koncentrace.⁴⁹

3.1.3. Zákonná koncentrace řízení podle § 118b o. s. ř.

V ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. máme stanovené dvě zákonné koncentrace, které byly zakotveny do českého civilního řízení tzv. velkou novelou č. 3/2000 Sb., v tehdejší znění se ale vztahovala tato koncentrace pouze na vymezený okruh řízení. Zavedením koncentrace pro veškerá řízení došlo poté tzv. souhrnnou novelou OSŘ z. č. 7/2009 Sb.

V platném ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. vidíme, že první již zmíněnou zákonnou koncentrací máme u přípravného jednání, kde účastníci mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání. Pokud nebyla provedena příprava jednání, platí druhá zákonná koncentrace tak, že účastníci mohou uvést rozhodné skutečnosti o věci a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání. U obou máme stanovenou eventuální dodatečnou lhůtu, kterou soud poskytne účastníkům pro doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů či ke splnění dalších procesních povinností. Pokud je lhůta poskytnuta, tak koncentrace nastane až jejím uplynutím. Tuto lhůtu zákon nelimituje a lze ji s odkazem na ustanovení § 55 o. s. ř. prodloužit, jen však do doby, než lhůta uplyne.

Nejvyšší soud České republiky se vyjádřil ve svém významném judikátu⁵⁰ ke „skončenému prvnímu jednání“ a ke způsobu, jakým má soud o koncentraci poučovat.⁵¹ Tvrdí zde, že za „skončené“ první jednání podle § 118b odst. 1 věty druhé nelze považovat skončené první nařízené a uskutečněné jednání v pořadí, ale jenom takové první jednání, kde došlo

⁴⁸ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 79-94.

⁴⁹ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 488-490.

⁵⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁵¹ CELERÝN Jakub. Kdy končí první jednání z hlediska zásady koncentrace řízení? *EPRAVO.CZ*. 15. 10. 2013 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

k provedení úkonů stanovených v § 118 odst. 1 a 2, včetně poskytnutí poučení podle § 118a o. s. ř.

Nejvyšší soud České republiky chápe pojem prvního jednání nejen z časové hlediska, ale též z obsahového hlediska a je podle něj nezbytné, aby první jednání zahrnovalo takové úkony, které je soud povinen při jednání provést dříve, než přistoupí k dokazování, a které by účastníkům umožnilo včas a řádně splnit povinnost tvrzení a důkazní povinnost. Musí dojít alespoň k přednesení žaloby a žalobní odpovědi, k výzvě účastníků pro doplnění tvrzení a důkazů, je-li potřebná, ke sdělení výsledků přípravy jednání, k uvedení právně významných skutkových tvrzení účastníků, která lze považovat za shodná a která zůstala sporná, a uvedení, které z dosud navržených důkazů budou provedeny. Pokud k těmto úkonům nedojde, nelze považovat první jednání za řádně skončené a nedojde k zákonné koncentraci dle §118b o. s. ř.

Tímto výkladem NS ČR potvrdil v praxi užívané prodlužování prvního jednání ve věci, čímž může být první jednání rozděleno do více dílčích setkání (jednání) pomocí jeho odročení. Tento názor lze hodnotit kladně, neboť jím NS ČR potvrdil, že veškerá tvrzení a důkazy nemusí být označeny do konce prvního setkání účastníků řízení před soudem. To pomohlo ztlumit zákonné dopady koncentrace řízení, zvláště u složitějších případů. Zároveň ale tímto „rozdělováním prvního jednání“ může dojít v jednoduchých případech k protahování řízení. Tento postup by se neměl nadužívat, aby byl zachován smysl a účel zákonné koncentrace, kterým je rychlé rozhodnutí a projednání sporných věcí soudem.

V tomto přelomovém rozhodnutí ze dne 4. září 2013 se NS ČR vyjádřil i ke způsobu, jakým má soud o koncentraci poučovat, protože na rozdíl od úpravy přípravného jednání občanský soudní řád nezakotvuje poučovací povinnost soudu o negativních důsledcích koncentrace ke konci prvního jednání. V § 114c odst. 5 o. s. ř. nám zákon jasně říká, že před skončením přípravného jednání předseda senátu poučí přítomné účastníky o následcích koncentrace po skončení přípravného jednání. U zákonné koncentrace ke konci prvního jednání zákon mlčí, jedná se tedy o mezeru v zákoně. Nicméně tato poučovací povinnost se dovozuje buď prostřednictvím *analogie legis*⁵² k § 118b odst. 2 či § 114c odst. 5 o. s. ř. nebo skrze obecnou poučovací povinnost soudu dle § 5 o. s. ř., která stanoví, že soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Problém je v tom, jaké

⁵² *Analogia legis* (analogie zákona) funguje tak, že na skutkovou podstatu zákonem explicitně neřešenou se aplikuje právní norma, která je obsažena ve stejném zákoně a která upravuje skutkovou podstatu nejpodobnější. GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. s. 147.

následky může mít případná absence takového poučení a jestli dojde ke koncentraci, nebo nikoliv.

Nejvyšší soud České republiky se vyjádřil k tomuto problému tak, že při absenci poučení soudem ke konci prvního jednání, přestože byl účastník poučen v předvolání, ke koncentraci podle § 118b o. s. ř. nedojde a soud musí k dalším navrženým skutečnostech a důkazům přihlídnout. A pokud tak neučiní, je dán odvolací důvod dle ustanovení § 205 odst. 2 písm. b) o. s. ř. Měl bych poznamenat, že NS ČR zde změnil svůj předchozí názor na věc.⁵³ Později tuto interpretaci potvrdil i v dalších rozhodnutích.⁵⁴ Tento výklad a závěr Nejvyššího soudu je podle mého názoru správný, jelikož je příznivější vůči účastníkům řízení a posiluje jejich právní jistotu, kdy mohou díky „dvojitému“ poučení lépe identifikovat moment koncentrace řízení.⁵⁵ Stále se ale domnívám, že by bylo lepší *de lege ferenda* tuto poučovací povinnost výslovně stanovit v o. s. ř., aby se předešlo veškerým pochybnostem, o tom jestli zákonná koncentrace nastala nebo nikoliv.

Účastníci řízení musí sdělit soudu do skončení prvního jednání všechny právně relevantní skutečnosti a označit všechny právně relevantní důkazy, a to včetně těch, jimiž předejdou hmotněprávním námitkám, které může uplatnit v řízení druhá strana.⁵⁶ Koncentrace se týká sdělení skutečností a důkazů o nich, nikoli předložení včas označených důkazních prostředků. Účinky koncentrace nebrání účastníkům popírat správnost tvrzení protistrany o skutečnostech důležitých pro rozhodnutí o věci samé či se vyjadřovat k důkazům, které označila druhá strana sporu. Koncentrace podle § 118b odst. 1 o. s. ř. se týká jenom skutečností, které jsou významné pro rozhodnutí ve věci samé (netýká se procesních skutečností). Co se týče shodných skutkových tvrzení dle § 120 odst. 3 o. s. ř., účastník od nich může odstoupit jen do doby koncentrace.

V důsledku pochybení na straně soudu ke koncentraci nedojde, pokud soud účastníka nepoučil o formální podstatě koncentrace dle § 118b odst. 1 o. s. ř. nebo když soud nesdělí

⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2012, sp. zn. 26 Cdo 2168/2011 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. srpna 2014, sp. zn. 21 Cdo 2332/2014 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz a Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2015, sp. zn. 29 Cdo 303/2015 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁵⁵ CELERÝN Jakub. Kdy končí první jednání z hlediska zásady koncentrace řízení? *EPRAVO.CZ*. 15. 10. 2013 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

účastníku, kterému hrozí prohra ve sporu, konkrétní důvody potenciálního procesního neúspěchu (poučení o materiální podstatě koncentrace dle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř.).⁵⁷ Účastník musí být tedy poučen jak o formální, tak i materiální podstatě koncentrace do okamžiku, kdy má ke koncentraci dojít, jinak k ní nedojde.

3.1.4. Výjimky ze zákonné koncentrace

Nejprve budu analyzovat výjimky uvedené v § 118b odst. 1 větě třetí o. s. ř., následně zaměřím svoji pozornost na § 118b odst. 2 o. s. ř. a pak rozeberu dílčí výjimky jako je námitka promlčení a námitka započtení. Jedná se o skutečnosti a označené důkazy, ke kterým soud přihlíží i po koncentraci řízení k okamžiku skončení přípravného jednání nebo prvního jednání.

Jako první se jedná o skutečnosti a označené důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků. Jde kupříkladu o dokázání, že svědek vypovídal pod vlivem výhrůžky či návodu, nebo že listina je falzifikátem. Je potřeba definovat věrohodnost, jelikož se jedná o neurčitý pojem. Judikatura Nejvyššího soudu České republiky a ÚS ČR však není jednotná. NS ČR se ve věci vyjádřil následovně: „*zpochybněním věrohodnosti důkazních prostředků se rozumí tvrzení, a pomocí důkazů prokázání, takových skutečností, které vyvrací závěry soudu prvního stupně o tom, že určitý důkazní prostředek je nevěrohodný nebo že je věrohodný.*“⁵⁸ Ústavní soud České republiky tento výklad podrobil kritice a ve svém nálezu⁵⁹ rozšířil výklad tak, že z nového důkazu může soud dovodit nejenom to, že předchozí důkaz byl úspěšně zpochybněn, ale i to, že se skutek odehrál jinak. Ztotožňují se spíše s názorem NS ČR, protože náhled ÚS ČR by v podstatě vedl k popření koncentrace jako takové.

Druhou výjimkou ze zákonné koncentrace jsou skutečnosti a důkazy, které nastaly po přípravném jednání, a nebylo-li provedeno, po prvním jednání. Tato výjimka souvisí s tím, že soudní řízení, včetně civilních sporných řízení, trvá většinou několik měsíců či let, což samozřejmě může vést ke změnám v okolnostech, v petitu žaloby, záměně či přistoupení účastníků, atd. Pokud tedy vyjdou na povrch nové skutečnosti a důkazy po přípravném jednání,

⁵⁷ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 512-516.

⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. února 2006, sp. zn. IV.ÚS 611/2005 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z nalus.usoud.cz

a nebylo-li provedeno, po prvním jednání, soud k nim přihlédne, a to až do vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně podle § 119a odst. 1 o. s. ř.

Další výjimku tvoří skutečnosti a důkazy, které účastník nemohl bez své viny včas uvést do okamžiku zkoncentrování. K tomu se opět vyjadřuje NS ČR v jeho usnesení⁶⁰, kde za takové skutečnosti a důkazy označuje ty, o nichž v době koncentrace účastník nemohl vědět, i kdyby vynaložil veškeré rozumné úsilí k jejich zjištění a zajištění. Nicméně tato výjimka má svoje hranice. Jestliže účastník měl k dispozici nějakou skutečnost ještě před momentem zkoncentrování, ale neuvedl ji z důvodu, že ji nemohl prokázat do okamžiku koncentrace, pak se k takové skutečnosti nepřihlédne, protože by hrozila možnost zneužívání výjimky. Proto musí účastník v této situaci skutečnost alespoň tvrdit, přestože ji do okamžiku koncentrace není schopen prokázat.

Poslední z výjimek stanovených ve větě třetí § 118b o. s. ř., která prolamuje již nastolenou koncentraci, jsou skutečnosti a důkazy, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 1 až 3. Má-li předseda senátu za to, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, nebo že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkova právního názoru, či že účastník dosud nenavrhł důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, vyzve účastníka k doplnění a upozorní ho na následky nesplnění této výzvy. Pokud tedy předseda senátu účastníka vyzve k jedné z těchto tří výzev po zákonné koncentraci podle § 118b, může účastník uvést skutečnosti nebo důkazy i poté, a to až do vyhlášení rozhodnutí soudem prvního stupně.

První věta ustanovení § 118b odst. 2 o. s. ř. se věnuje případům, kdy dojde ke změně žaloby, přesněji řečeno ke změně žalobního návrhu (petitu žaloby), zde k prolomení koncentrace nedochází. Žalobci tudíž podle současné právní úpravy nezbude jiná možnost, než vzít žalobu zpět a podat novou žalobu nebo podat žalobu další.

Druhá věta tohoto odstavce se týká přistoupení účastníka nebo záměny účastníka. Tyto instituty slouží k odstranění nedostatku věcné legitimace,⁶¹ jež zde existoval od počátku řízení. Zde je zákonná koncentrace prolomena, ale jen do té míry, že účinky koncentrace nastávají ve vztahu s novými účastníky skončením prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení nebo

⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001 [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 NSČR 4/2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

záměně účastníka a které se ve věci konalo. Navíc se toto prolomení týká pouze skutečností a důkazů, které mají konkrétní relevantní vztah k novým účastníkům.⁶²

Zákonodárce zde neopomněl výslovné zakotvení zvláštní poučovací povinnosti soudu a následků jejího nesplnění. Nebudou-li účastníci poučeni o koncentraci nových skutečností a důkazů pro nově přistoupiční účastníky, koncentrace bude pro ně prolomena a oni budou moci uvádět rozhodné skutečnosti a důkazy až do vyhlášení rozhodnutí podle § 119a odst.1 o. s. ř. Dále je nutno poznamenat, že tato výjimka z koncentrace řízení neplatí pro univerzální sukcesi (§ 107 o. s. ř.) či singulární sukcesi (§107a o. s. ř.). Podle § 107 odstavec 4 o. s. ř. platí, že v těchto případech musí noví účastníci přijmout stav řízení, jaký tu je v době jejich nástupu do řízení, což se týká i dosud uvedených skutečností a navržených důkazů.⁶³

Jak může být uplatněna námitka promlčení ve vztahu k zákonné koncentraci? K tomu se vyjádřil NS ČR mimo jiné v rozsudku⁶⁴ tak, že „*námitku promlčení (která má hmotněprávní charakter, resp. důsledky) lze vznést kdykoliv v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení, avšak to, zda došlo k marnému uplynutí promlčecí doby, je možné posoudit toliko z hlediska tvrzení a důkazů, které byly uplatněny do okamžiku, kdy nastaly účinky zákonné koncentrace řízení (§ 118b, § 205a o. s. ř.).*“ Z čehož plyne to, že zda došlo k marnému uplynutí promlčecí doby, musí být rozpoznatelné ze skutečností a důkazů před zkoncentrováním řízení, ale námitku promlčení lze vznést kdykoliv v průběhu řízení. Pokud dojde k situaci, že účastník uplatní námitku promlčení po zákonné koncentraci, ale ze skutečností a důkazů uplatněných před touto koncentrací bude vyplývat, že nárok není promlčen, tak se k námitce nepřihlédne.

Jaký je vztah mezi námitkou započtení a zákonnou koncentrací? K tomu se vyjádřil NS ČR v rozsudku⁶⁵ následovně: „*Lze tedy uzavřít, že učinil-li žalovaný právní úkon směřující k započtení až poté, co nastaly účinky koncentrace řízení podle § 118b odst. 1 o. s. ř., nebrání koncentrace řízení tomu, aby soud přihlédl k existenci započtené vzájemné pohledávky, která měla vzniknout a stát se splatnou před koncentrací řízení, a k označeným důkazům, i když nebyla existence této pohledávky tvrzena a důkazy k ní nebyly navrženy již před koncentrací.*“

⁶² Onderková Kristýna. *Zásada koncentrace v civilním procesu*. Praha: Univerzita Karlova, 2016. s. 26-34. Diplomová práce.

⁶³ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 95-114.

⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2015, sp. zn. 30 Cdo 546/2015 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. 32 Cdo 4182/2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

NS ČR tedy dospěl k závěru, že pokud účastník učinil projev vůle směřující k započtení po koncentraci řízení, nezabraňuje koncentrace soudu, aby přihlédl nejenom k tvrzením a důkazům o započtení a zániku žalované pohledávky, ale také ke skutečnostem a důkazům o existenci započtené vzájemné pohledávky, přestože vznikla a stala se splatnou před koncentrací řízení a žalovaný to před koncentrací netvrdil. Právní výklad Nejvyššího soudu dodržuje použitelnost obrany započtení, jež je typická, a omezuje ji minimálně koncentrací řízení, což je podle mě z pohledu účastníka řízení správné.⁶⁶

S námitkou započtení souvisí i vzájemný návrh podle § 97 o. s. ř., na který se dřívější koncentrace nevztahuje, jelikož je formálně novou žalobou. Určité druhy podání žalovaného jsou zároveň námitkou započtení i vzájemným návrhem. Jedná se o případy, kdy žalovaný uplatňuje vůči žalobci svoji pohledávku, jež převyšuje dosud projednávaný dluh, a chce po žalobci zaplatit rozdíl mezi takovými pohledávkami.⁶⁷

3.1.5. Shrnutí zákonné koncentrace a budoucí úmysl zákonodárce

Institut zákonné koncentrace rozšířený souhrnnou novelou pro většinu soukromoprávních řízení byl zásadním posunem k principu formální pravdy v civilním procesu, jelikož účastníkům umožňuje uvést rozhodné skutečnosti a důkazy, až na zmíněné výjimky, jen do momentu koncentrace řízení. Nicméně nemůžeme říct, že by princip formální pravdy v současném civilním procesu byl určujícím vůdčím principem, jelikož pravda se v procesu poznává pouze v rámci daném všemi procesními principy, což zahrnuje mimo jiné i zásadu materiální pravdy. Civilní proces by měl směřovat k pravdivému poznání. Pravdivost tohoto poznání je však limitována a určována do určité míry pravidly, v rámci nichž se zjišťování skutečností děje.⁶⁸

Zákonná koncentrace přispěla ke snížení výskytu případů, kdy žalovaný řízení účelně protahoval, ale na druhé straně současná úprava koncentrace vede často účastníky řízení k přehnanému zavalování soudu irrelevantními skutečnostmi a důkazy ze strachu, aby před koncentrací řízení vše stihli uplatnit, což paradoxně může vést k protahování řízení. Soudy jsou mnohdy také nuceny řízení odročovat pod časovým tlakem zákonné koncentrace nastávající po

⁶⁶ POŘÍZEK Jan, Koncentrace řízení vs. námitka započtení, EPRAVO.CZ. 29. 11. 2018 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

⁶⁷ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 516-520.

⁶⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. 2015, op. cit. s. 79-82.

přípravném řízení nebo prvním jednání ve věci. K tomuto obcházení soudy přistupují, aby zmírnily účinky koncentrace, ale často to činí i v případech, kdy to není nutné.⁶⁹

Pojďme se nyní podívat na budoucí úmysl zákonodárce ve věcném záměru civilního řádu soudního představeném Ministerstvem spravedlnosti ČR.⁷⁰ V bodě 151 je uvedeno následující: „*Stávající právní úprava koncentrace řízení se v praxi ukázala jako neživotná; o tom svědčí v první řadě skutečnost, že je obcházena dokonce ze strany soudů (např. tím, že soud úmyslně neposkytne stranám poučení o koncentraci řízení podle § 118b odst. 1 OSŘ, srov. též R 98/2013). Jednotná „koncentrační hranice“, jež v mnoha případech představuje zábranu úplnému a spravedlivému projednání věci, se proto opouští. Po vzoru rakouské úpravy se nově vychází z toho, že prekludována jsou pouze ta skutková tvrzení a důkazní návrhy, které strana učinila opožděně z hrubé nedbalosti a (kumulativně) jejichž připuštěním by se projednávání věci značně protáhlo. Advokátu může soud za jeho zaviněně opožděný procesní úkon uložit pořádkový trest. K pořádkovým trestům viz bod 64.*“ To, co je zde uvedeno, je velmi nepřesné a zjednodušující. Koncentrace vyžaduje od soudců dokonalou přípravu na jednání a první jednání nebo přípravné jednání přestaly být jen jakousi „seznamovací schůzkou“, kde o nic nešlo. Racionální soudce se koncentraci záměrně nebrání a tam kde je zákonem stanovena, ji aplikuje. Na koncentraci si zvykli i profesionálové z řad advokátů, kteří si uvědomili, že v důsledku zavedení koncentrace se stal civilní sporný proces náročnější na přípravu k jednání a kteří si jednání nechodí jen odsedět. Shledání o neživotnosti právní úpravy je proto podle mě nevhodné a vypovídá o tom, že předkladatel věcného záměru je odtržen od reálného fungování justice.⁷¹

3.1.6. Skončení jednání

Před skončením jednání je předseda senátu povinen účastníky přítomné při jednání poučit, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a že důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek uvedených v § 205a, viz § 119a odst. 1 o. s. ř. Toto ustanovení zavádí

⁶⁹ CELERÝN Jakub. Kdy končí první jednání z hlediska zásady koncentrace řízení? *EPRAVO.CZ*. 15. 10. 2013 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

⁷⁰ Věcný záměr byl zveřejněn na crs.justice.cz.

⁷¹ BENEŠOVÁ Jana. Nad koncentrací řízení se smráká. *PRAVNIPROSTOR.CZ*. 16. 10. 2018 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.pravniprostor.cz

koncentraci civilního sporu, ke které dochází v momentu vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně. Tato koncentrace nastává zejména, nejde-li o první jednání a soud v dosavadním průběhu řízení účastníky řádně nepoučil o materiální nebo o formální podstatě koncentrace a tuto vadu do doby vynesení rozsudku nenapravit. Pokud ale nastala koncentrace sporu ještě před vyhlášením rozhodnutí ve věci samé v souladu s § 114c odst. 5 nebo § 118b odst.1 o. s. ř., nepoužije se § 119a odstavec 1 o. s. ř. K tomu, aby nastala koncentrace podle § 119a je potřeba, aby soud poučil účastníky jak o její formální podstatě tak i poučil stranu, které hrozí neúspěch ve věci, podle § 118a odst. 1 až 3, a to o materiální podstatě koncentrace. V rámci toho vyjasní určitý důvod hrozící prohry. Pokud tak soud neučiní, ke koncentraci nedojde.⁷² NS ČR se k věci vyjádřil následovně: *„Založit rozhodnutí na závěru, že účastník přítomný při jednání neunesl břemeno tvrzení či důkazní břemeno, může ostatně soud jen tehdy, jestliže takovému účastníku předtím bezvýsledně poskytl poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř.“*⁷³

Poučení podle § 119a o. s. ř. soud neposkytuje, pokud je situace jasná a další vyjádření a návrhy účastníků nejsou pro rozhodnutí ve věci samé relevantní. Bylo by to samoúčelné. K tomuto poučení soud nepřistoupí ani, když rozhoduje na podkladě zákonných skutkových domněnek nebo fikcí, viz rozsudek pro uznání § 153a nebo rozsudek pro zmeškání § 153b o. s. ř., protože zde ke koncentraci podle § 119a nedochází.

Speciální poučovací povinnost soudu zakotvená v § 119a se pojí pojmově s řízením v prvním stupni. Nelze ji proto aplikovat v odvolacím řízení⁷⁴. Nicméně i odvolací soud je povinen sdělit účastníkům řízení před vyhlášením rozhodnutí ve věci samé to, že věc hodnotí jinak než soud prvního stupně po stránce právní či skutkové a podle §118a odst. 1 až 3 vyzve účastníky, aby se vyjádřili a případně doplnili rozhodné skutečnosti či označili důkazy.

Pokud soud neprovede některé z účastníky navržených důkazů, musí je zamítnout usnesením.⁷⁵ Soud nepřihlíží k novým skutečnostem a důkazům, pokud již nastala zákonná koncentrace a není-li naplněna ani jedna z výjimek z této koncentrace podle § 118b odst.1

⁷² SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 524-525.

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2011, sp. zn. 32 Cdo 2/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz.

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. října 2009, sp. zn. 32 Cdo 2732/2009 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁷⁵ Odvolání není přípustné viz § 202 odst. 1 písm. a). Správnost usnesení ověří nadřízený soud v rámci možného odvolání proti rozhodnutí ve věci samé.

o. s. ř. Neprovádí ani důkazy, jimiž mají být prokázány skutečnosti, které nejsou právně relevantní.⁷⁶

Než přistoupí soud k vyhlášení meritorního rozhodnutí, poskytne přítomným účastníkům řízení prostor pro závěrečné vyjádření se k projednávané věci (dle § 119a odst. 2 o. s. ř.). První slovo má zpravidla žalobce. Jeho vyjádření by nemělo zcela zjevně vybočovat z rámce posuzované věci, pokud nechce, aby soud vstupoval do závěrečného návrhu. Soud může po závěrečných návrzích otevřít dokazování či poskytnout poučení přítomným účastníkům podle § 118a odst. 1 až 3, čímž jim znovu dá prostor pro další vyjádření. Soud má povinnost přihlídnout k novým skutkovým tvrzením a důkazním návrhům, které vyšly najevo během závěrečných návrhů, jestliže jsou relevantní a nedošlo-li již ke koncentraci podle § 114c odst. 5 nebo § 118b odst. 1 o. s. ř. Nemělo by však docházet ke zbytečnému protahování řízení a „připravování“ spisu pro řízení v druhém stupni. Tento fenomén v praxi funguje tak, že soudy prvního stupně často odročují jednání, opakovaně poučují účastníky a nepřetržitě připouštějí nové skutečnosti a důkazy.⁷⁷

Po skončení závěrečných návrhů může soud odročit jednání za účelem vyhlášení rozsudku, nejdéle na dobu deseti kalendářních dnů podle § 156 odst. 2 o. s. ř. Jestliže dochází k odročení jednání výhradně z důvodu vyhlášení rozsudku, zákonná koncentrace dle § 119a odst.1 nastane již ukončením jednání, během něhož se věc projednávala, nikoliv až vyhlášením rozsudku.⁷⁸

3.2. Řízení před soudem II. stupně

Princip neúplné apelace v odvolacím řízení byl do civilního procesu zaveden tzv. velkou novelou občanského soudního řádu, z. č. 30/2000 Sb. (§ 119a, § 205 odst. 2, § 205a o. s. ř.). Důvodem byla myšlenka, že soud prvního stupně je tzv. instancí skutkovou, u které by měly být zpravidla při jediném jednání provedeny všechny navržené důkazy účastníků nutné k prokázání problematických právně relevantních skutkových tvrzení. Předseda senátu je v důsledku toho povinen přítomné účastníky před skončením jednání poučit, že všechny

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. 30 Cdo 749/2005 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁷⁷ Onderková Kristýna. 2016, op. cit. s. 38-40.

⁷⁸ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 524-526.

rozhodné skutečnosti a důkazy musí uvést, než ve věci vyhlásí rozhodnutí. Nové skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za předpokladů uvedených v § 205a o. s. ř.⁷⁹

Ustanovení § 205a o.s.ř. vyjadřuje zásadu neúplné apelace tak, že v odvolání proti rozsudkům vydaným ve sporném řízení (až na rozsudek pro uznání a pro zmeškání), rozsudkům vydaným ve věcech, o kterých bylo rozhodnuto jiným orgánem, a rovněž proti usnesením ve věci samé, nelze uvádět nové skutečnosti či důkazy, pokud není splněna některá z výjimek uvedených v bodech a) – f) § 205a o. s. ř.

Nicméně v řízeních podle § 2 zákona o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) zásada neúplné apelace neplatí, jelikož § 28 ZŘS nám říká, že v odvolacím řízení mohou být uváděny nové skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně. Soud má povinnost k nim přihlídnout.

Za nové skutečnosti v odvolání se považují takové skutečnosti, jež nebyly účastníky řízení v řízení před soudem prvního stupně uvedeny, případně které nevyšly v průběhu řízení před prvním stupně najevo jiným způsobem. Jestliže byly uplatněny před soudem prvního stupně a odvolatel je uplatňuje i v odvolání, nejedná se o novoty a odvolatel koná důvodně.

Posouzení, zda jde o novoty, se ale komplikuje, pokud odvolatel postaví svoji argumentaci v odvolání na skutečnostech, které v řízení před soudem první instance nepovažoval za zásadní a zmínil se o nich jen okrajově. V rámci odvolání se jedná o skutečnosti „*ne tak úplně nové*“. Pokud odvolatel na těchto okrajově zmíněných skutečnostech postaví svoji primární argumentaci, kterou by byl dotčen skutkový základ věci zjištěný soudem prvního stupně, je třeba tyto skutečnosti považovat za novoty, jelikož ze zásady neúplné apelace vyplývá, že skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně na bázi účastníkem tvrzených rozhodných skutečností nemůže být v odvolacím řízení změněn. O novotu se nebude naopak jednat, pokud danou okrajově zmíněnou skutečností v odvolání nemění skutkový stav věci, ale pouze rozvíjí toto tvrzení.

O nové důkazy se bude jednat v odvolání v situaci, kdy nebyly tyto důkazy žádným z účastníků v řízení před soudem prvního stupně navrženy a ani nebyly soudem prvního stupně provedeny podle § 120 odstavce 2 věty první o. s. ř. K tomu, aby byl důkaz řádně uplatněn před soudem prvního stupně, je nutno důkazní prostředek konkretizovat takovým způsobem, aby bylo jasné, o jaký důkaz jde a nemohl být zaměněn s jiným. Jestliže byl důkaz za řízení před soudem prvního stupně označen některým účastníkem, došlo z hlediska § 205a o. s. ř. k jeho

⁷⁹ HAMULÁKOVÁ, Klára. 2010, op. cit. s. 116-117.

uplatnění a je irelevantní, jak s ním soud prvního stupně naložil - jestli důkaz provedl nebo neprovedení zdůvodnil či návrh důkazu zcela pominul.⁸⁰

V situaci, kdy účastník v řízení před soudem prvního stupně navrhne provedení důkazu, ale později soudu sdělí či dá najevo jinak, že na provedení tohoto důkazu nelpí, a tudíž soud důkaz neprovede, vycházíme z toho, že tento důkaz byl řádně uplatněn před soudem prvního stupně a dojde-li k jeho uplatnění v odvolacím řízení, nejedná se o „novotu“.

Nyní se zaměřím na odvolací důvody uvedené pod jednotlivými písmeny v § 205a o. s. ř. a začnu u písmene a). V odvolání může účastník uvádět nové skutečnosti či důkazy, které se týkají podmínek řízení, věcné příslušnosti soudu, vyloučení soudce (přisedícího) nebo obsazení soudu. Zjistí-li soud nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, musí řízení zastavit a rozhodnutí ve věci samé je vyloučeno. Právě tak soud rozhodne i o věcné příslušnosti, o vyloučení soudce (přisedícího) a o obsazení soudu. Pokud v prvním stupni rozhodl věcně nepřislušný soud, nemůže odvolací soud rozhodnout ve věci samé. To samé platí, pokud rozhodl vyloučený soudce (přisedící) nebo špatně obsazený soud.⁸¹

Odvolacím důvodem podle písmene b) mohou být nové skutečnosti nebo důkazy, kterými mají být prokázány i jiné vady neuvedené pod písmenem a), avšak tak závažné, že mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Obě tyto skupiny případů uvedené pod písmeny a) a b) spojuje zájem na tom, aby se již cestou odvolání vyjasnila nejistota o korektnosti rozhodnutí soudu první instance, jež odůvodňují vady nazývané jako vady zmatečnosti nebo jiné závažné vady. Stejného cíle lze dosáhnout i využitím žaloby pro zmatečnost podle § 229 odst. 1 o. s. ř., kterou lze však využít až po právní moci rozhodnutí jako mimořádný opravný prostředek.⁸² Za vadu podle § 205a písm. b) o. s. ř. se bude jednat podle mého názoru třeba v případě, kdy ten, kdo v řízení vystupoval jako účastník, neměl způsobilost být účastníkem řízení, nebo, když účastník neměl procesní způsobilost nebo nemohl před soudem vystupovat a nebyl řádně zastoupen, či bylo rozhodnuto v neprospěch účastníka v důsledku trestného činu soudce nebo přisedícího.

Podle písmene c) lze uplatnit nové skutečnosti nebo důkazy v odvolacím řízení rovněž tehdy, má-li jimi být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž rozhodnutí soudu prvního stupně spočívá. Důvodně lze zpochybňovat věrohodnost jen takových důkazních

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. 29 Cdo 2172/2014 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁸¹ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 768-770.

⁸² WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kolektiv. 2015, op. cit. s. 515.

prostředků, jenž soud prvního stupně vyhodnotil jako relevantní a na nichž se jeho rozhodnutí zakládá. Odvolatel proto může tvrdit a novými důkazy prokazovat, že závěry soudu prvního stupně nejsou správné a že konkrétní důkazní prostředek, z kterého vycházejí skutková zjištění, je, nebo není věrohodný, a tudíž z něj nelze učinit skutková zjištění. Zpochybnit věrohodnost důkazního prostředku lze kupříkladu důkazem, že svědek vypovídal pod tlakem nebo, že listina není pravá, ale je falzifikátem.

Písmeno d) § 205a o. s. ř. umožňuje odvolateli uvést nové skutečnosti či důkazy v odvolacím řízení, pokud soud prvního stupně řádně nepoučí odvolatele podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. a důvodem neúspěchu odvolatele ve věci samé bylo právě neunesení důkazního břemene nebo břemene tvrzení, čímž tyto zmíněné povinnosti může splnit. Soud prvního stupně může svoje rozhodnutí založit na úsudku, že účastník neunesl důkazní břemeno nebo břemeno tvrzení, jen tehdy, když tomuto účastníku předtím bezvýsledně poskytl poučení dle § 118a odst. 1 až 3. Pokud ovšem účastník zavinil sám, že mu soud prvního stupně nemohl tato poučení poskytnout, jelikož se nedostavil k úkonům, během kterých soud tato poučení poskytuje (při jednání nebo přípravě jednání), plyne z toho závěr, že nemůže tento odvolací důvod využít. V rámci systému neúplné apelace může odvolací soud potřebná poučení poskytnout a tím tuto vadu sám odstranit. Pokud však účastník na toto poučení odvolacího soudu reaguje tak, že přednese nová a obsáhlá tvrzení a navrhne objemné dokazování, pak odvolací soud rozhodnutí prvního stupně zruší a věc mu vrátí k dalšímu řízení.⁸³

Odvolací důvod podle písmene e) říká, že chybí-li poučení podle §119a odst. 1 o. s. ř., jsou způsobilým odvolacím důvodem nové skutečnosti a důkazy, jež účastník v řízení před soudem prvního stupně neuplatnil. Soud prvního stupně je podle §119a odst. 1 povinen před skončením jednání poučit účastníky o tom, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musejí uvést a označit před tím, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, protože později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jedině za podmínek taxativně uvedených v § 205a o. s. ř. Toto poučení soud poskytuje účastníkům přítomným při jednání a je splněna i tehdy, pokud je poučení poskytnuto zástupci účastníka s procesní plnou mocí. Jestliže odvolatel nebyl poučen podle §119a, neboť se k jednání bez omluvy nedostavil (a to ani jeho zástupce), nemůže v odvolacím řízení uplatňovat nové skutečnosti a důkazy.

⁸³ Nález Ústavního soudu zde dne 28. 3. 2006, sp. zn. I. ÚS 503/2005 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z nalus.usoud.cz

Poslední písmeno f) § 205a o. s. ř. umožňuje odvolateli uvádět nové skutečnosti nebo důkazy (novoty) jako odvolací důvod, pokud nastaly (vznikly) až po vyhlášení (vydání) rozhodnutí soudu prvního stupně. Pokud tu však skutečnosti a důkazy byly (existovaly) již v době řízení před soudem prvního stupně, ale účastník je neoznačil, neboť se o nich dozvěděl až po vyhlášení rozhodnutí, nemohou založit tento odvolací důvod, ale pouze důvod pro žalobu na obnovu řízení.⁸⁴

Situace je ale jiná, pokud se podává odvolání proti rozsudku pro uznání a rozsudku pro zmeškání, jak je uvedeno v § 205b o. s. ř. Odvolacím důvodem u těchto rozsudků jsou jen vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a) o. s. ř. a skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jejich vydání (§153a, 153b o. s. ř.). Tato specifická úprava plyne z myšlenky, že těmto dvěma rozsudkům nepředchází tradiční důkazní řízení, a proto nemohou být odvolacím důvodem nedostatky ve skutkových zjištěních, která vyšla najevo před soudem prvního stupně.

Jestliže nebyly splněny předpoklady pro vydání rozsudku pro uznání, odvolací soud rozsudkem změnil rozsudek soudu první instance takovým způsobem, že se rozsudek pro uznání nevydává (§ 220 odst. 1 písm. a) o. s. ř.).⁸⁵

Vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a) o. s. ř. mají velký význam, jelikož při přezkumu, zda došlo před vydáním rozsudku pro zmeškání nebo rozsudku pro uznání k vadám zde uvedeným, bere odvolací soud v úvahu i skutečnosti, které v řízení před soudem prvního stupně uplatněny nebyly. Nicméně při hodnocení, zda byly splněny podmínky vydání těchto dvou rozsudků, je nutno vycházet z toho, že tyto podmínky musí být splněny v době prvního jednání. V odvolacím řízení u těchto dvou rozsudků jsou tedy vyloučeny ty odvolací důvody, jež směřují do správnosti a úplnosti skutkových zjištění.⁸⁶

3.3. Novela o. s. ř. podle zákona č. 192/2021 Sb.

Dne 1. července 2021 vstoupila v účinnost novela zákona č. 192/2021, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb.,

⁸⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2009, sp. zn. 21 Cdo 658/2008 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

⁸⁶ SVOBODA, Karel. 2017, op. cit. s. 771-774.

občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Tato nová úprava má za cíl omezení možnosti vymáhat peněžité dluhy po nezletilých a vyřešit aktuální problém tzv. „dětských dluhů“. Podstata problému spočívá v tom, že mnoho nezletilých vstupuje do dospělosti s dluhy, které často nevznikly jejich vinou. Změna současné úpravy posílí ochranu dětí v právních vztazích. Vláda očekává, že novela přispěje k prevenci před exekucemi vedenými proti nezletilým nebo zletilým za dluhy, které vznikly v dětství, a to mnohdy v důsledku zanedbání povinné péče zákonnými zástupci.⁸⁷

„Novela na tento jev reaguje s ambicí řešit problém peněžitých dluhů vzniklých před nabytím zletilosti dlužníka, jenž má několik úrovní a různé příčiny. Nezletilí, kterým vznikají nezvladatelné dluhy, jsou často, nikoli však výhradně, ze sociálně znevýhodněných poměrů. Jejich už tak nelehká životní a společenská situace, spojená typicky s chudobou a nestabilním rodinným prostředím, bývá zhoršena existencí peněžitých dluhů. Zákonodárce si uvědomuje, že tyto dluhy často vznikají z důvodů, které dětem nelze spravedlivě přisuzovat. Situaci, kdy za neřádný výkon rodičovských povinností vznikají povinnosti a dluhy dětem, má za nemravnou a cítí potřebu její důsledky minimalizovat. Proto přichází s popisovanou novelou.“⁸⁸

Ke změně dochází i v ustanoveních o. s. ř., které upravují instituty související se zásadou koncentrace, a to zejména u následujících paragrafů: § 50b odst. 4 písm. b), § 114b odst. 1, § 114c odst. 6, § 153b odst. 3, § 172 odst. 2 a dochází ke vzniku nového ustanovení § 262c⁸⁹. A to z toho důvodu, že jako jednu z příčin dětských dluhů zákonodárce spatřuje právě u těchto institutů, které podle něj nezohledňují specifické postavení žalovaných dětí. Jedná se hlavně o platební rozkaz, rozsudek pro zmeškání a rozsudek pro uznání.

Podle nové úpravy nelze vydat platební rozkaz bude-li žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti. Dále nebude možné vydat kvalifikovanou výzvu ve věcech, kde je žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni

⁸⁷ BRDLÍKOVÁ Denisa. Dětské dluhy a chystaná novelizace OZ a OSŘ. EPRAVO.CZ. 25. 2. 2021 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

⁸⁸ GLOGAR Martin. Novela občanského zákoníku a občanského soudního řádu. PRAVNIPROSTOR.CZ. 15. 6. 2021 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.pravniprostor.cz

⁸⁹ týkajícího se výkonu rozhodnutí peněžité pohledávky ze závazku, který vznikl v době, kdy byl povinný nezletilým, který nenabyl plné svéprávnosti. Nově lze výkonem rozhodnutí postihnout pouze majetek, který povinný nabyl před nabytím plné svéprávnosti, a majetek, který nabyl právním jednáním vztahujícím se výlučně k majetku nabytému před nabytím plné svéprávnosti.

vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, tudíž už nepůjde ani vydat rozsudek pro uznání v situaci, kdy se nezletilý nevyjádřil na výzvu soudu (§ 114b odst. 5 o. s. ř.). Novela se dotkne i přípravného jednání, kdy zamezuje vydání rozsudku pro uznání v situaci, kdy se nezletilý žalovaný nedostaví k přípravnému jednání (§ 114c odst. 6 o. s. ř.), jelikož bude-li žalovaným nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti, nebude to podle znění novely možné stejně jako ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír. Rozsudek pro zmeškání nově také nebude možné vydat ve věcech, kde je žalovaným nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti. Došlo i ke změně v doručování písemností. Nezletilí starší 15 let budou mít právo na doručování písemností vedle svých zákonných zástupců.

Změny v uvedených procesních institutech v budoucnu zabrání tomu, aby bylo ve sporném řízení, kde je účastníkem nezletilý, rozhodnuto „předčasně“ pomocí institutů, které mají za cíl zrychlit občanské řízení sporné a které upozadují procesní dokazování (zásadu materiální pravdy). Tyto instituty, jako je zejména platební rozkaz, rozsudek pro uznání a rozsudek pro zmeškání, jsou projevem zásady formální pravdy, kdy je dán výsledek procesu na základě dodržení konkrétních forem. Výsledek procesu může, ale nemusí odpovídat realitě (subjektivní pravda strany). V situaci, kdy je účastníkem sporného řízení nezletilý a je žalován za peněžitý dluh, který vznikl v dětství, většinou ne jeho vinou, ale v důsledku zanedbání povinné rodičovské péče rodiči dítěte, je potřeba trvat na řádném procesním dokazování a zjištění objektivní pravdy. Jedná se totiž o dětské dlužníky, kteří jsou mnohdy ze sociálně znevýhodněných poměrů a kteří o formálnostech sporného civilního řízení většinou nemohou mít ponětí, což je značně znevýhodňuje. Zákonodárce si je vědom, že tyto dluhy mnohdy vznikají z důvodů, které dětem nelze spravedlivě přisuzovat, a proto přišel s touto novou úpravou o. s. ř., která by měla přispět k lepšímu rozhodování ve věcech „dětských dluhů“. Novelu kvituji a myslím, že se jedná o krok správným směrem.

4. Komparace české a slovenské úpravy koncentrace

4.1. Úvod do slovenské úpravy koncentrace

Srovnání české úpravy koncentrace civilního řízení sporného se Slovenskou úpravou se mi jeví jako vhodný způsob, jak najít ideální zakotvení koncentrační zásady ve sporném řízení v České republice, jelikož obě úpravy mají společné historické jádro, ale každá se vyvíjela po roce 1993 jiným způsobem.

Dalo by se říct, že Slovensko je o krok napřed, jelikož dne 1. července 2016 nabyl na Slovensku účinnosti nový *civilný sporový poriadok* jako zákon č. 160/2015 Z. z. (dále jen „c. s. p.“), čímž byl nahrazen *občiansky súdny poriadok*. O tom se v České republice mluví již nějakou dobu, že by měl být občanský soudní řád pro jeho nedostatky a zastaralost nahrazen novým civilně procesním předpisem. K tomu ale zatím nedošlo. V této části práce se zaměřím primárně na platný stav koncentrace podle c. s. p., ale také místy stručně zmíním historický vývoj principu koncentrace na Slovensku.

Po rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky se rozvoj civilního procesu v obou zemích začal ubírat rozdílnými směry, ale nadále platil v podstatě stejný zákon č. 99/1963 jako občanský soudní řád v Čechách a jako *občiansky súdny poriadok* na Slovensku. Nicméně ve vztahu k zásadě koncentrace došlo jak v Čechách, tak na Slovensku k provedení podobných novel. K zásadnímu zlomu a odcizení civilních procesů došlo až přijetím c. s. p. v roce 2016.⁹⁰

Tento právní předpis začíná tzv. základními principy, které tvoří 18 článků, na kterých stojí samotný zákon. Tvoří rámec výkladových pravidel, s nimiž musí být v souladu aplikace a interpretace právních norem c. s. p. Sporné řízení je založeno na principu dispozičním, principu kontradiktornosti, zásadě projednací (zásada formální pravdy) a strany sporu mají rovné postavení (rovnost zbraní) podle čl. 6, čl. 7, čl. 8 a čl. 9. Strany jsou povinné tvrdit rozhodující skutečnosti a označit důkazní prostředky k jejich prokázání. Mají právo se obeznámit a reagovat na tvrzení a důkazní návrhy protistrany.⁹¹

Jedním z hlavních cílů nové úpravy bylo zabezpečení důsledné koncentrace procesu a jeho zefektivnění a zrychlení. Tím se civilní proces na Slovensku značně posunul ve prospěch zásady formální pravdy a do pozadí naopak ustoupila zásada materiální pravdy. C. s. p. upřednostňuje procesní aktivitu stran sporu a zvyšuje požadavek na procesní aktivitu těchto

⁹⁰ Onderková Kristýna. 2016, op. cit. s. 46-47.

⁹¹ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

stran, s čímž souvisí procesní zodpovědnost se sankčními důsledky v případě pasivity stran řízení.

Zmešká-li strana lhůtu, ztratí možnost učinit úkon později (procesní prekluze). Nejčastějším důvodem průtahů v řízení je takové vedení řízení, kde soud sice průběžně jedná, ale nařizuje vícero jednání či opakovaně provádí komplikované znalecké dokazování. Proto nová slovenská úprava sporného civilního řízení posílila prvky koncentrace řízení. Zavádí se tzv. *predbežné prejednanie sporu* (dále také jako „předběžné projednání sporu“), během něhož soud určí, které z tvrzených skutečností soud považuje za právně významné a následně vyzve strany, aby jasně označili, jaké důkazy k prokázání těchto skutečností navrhnou, s tím, že na jejich další tvrzení a navrhované důkazy se nebude přihlížet.⁹² C. s. p. zřetelně posílil význam přípravy jednání. Předběžné projednání sporu bude skoro vždy nařízeno před prvním ústním jednáním viz § 168 odstavec 1 c. s. p. Nově tak platí koncentrace řízení již ke konci předběžného projednání sporu podle § 168 odst. 2 ve spojení s § 182 c. s. p. Předběžné projednání sporu rozvedu podrobně v další kapitole.

Civilný sporový poriadok rozšířil okruh působnosti zákonné koncentrace takřka na všechna řízení ve sporných věcech podle § 154 c. s. p. Výjimkou jsou řízení, ve kterých je jeden z účastníků slabší stranou (*spory s ochranou slabšej strany*) viz § 296 c. s. p. V § 154 c. s. p. je stanoveno, že prostředky procesního útoku a prostředky procesní obrany lze uplatnit nejpozději do vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování. S tím souvisí § 182 c. s. p., který říká, že pokud soud jednání neodročí, tak před jeho skončením vyzve strany, aby shrnuli své návrhy a vyjádřili se k dokazování a právní stránce věci. Pokud soud po vyjádření stran nepovažuje za nutné provést další důkazy, usnesením vyhlásí dokazování za skončené.

Tato zákonná koncentrace tvoří objektivní časovou hranici k uplatnění prostředků procesního útoku a prostředků procesní obrany. Ty jsou demonstrativně uvedeny v § 149 c. s. p. a jedná se hlavně o skutková tvrzení, popření skutkových tvrzení protistrany, návrhy na provedení důkazů, námitky k návrhům protistrany na provedení důkazů a hmotněprávní námitky.⁹³

Nicméně c. s. p. nezavedl jenom zákonnou koncentraci, nýbrž posílil i zásadně prvky soudcovské koncentrace. Tu máme upravenou v článku 10 a § 153 c. s. p. Článek 10 vyjadřuje princip arbitrárního pořádku, který tvoří nosný princip civilního řízení sporného (*civilného*

⁹² Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

⁹³ Onderková Kristýna. 2016, op. cit. s. 55-56.

sporového konania). Soud určuje tempo a průběh řízení s přihlédnutím k principu hospodárnosti, tak aby byl naplněn účel zákona. C. s. p. se vyhýbá stanovování zákonných lhůt pro soudce a v souladu s principem jednotnosti řízení umožňuje soudci koncentrovat konkrétní procesní úkony stran a postihovat nedodržení jím stanovených procesních lhůt formou procesní prekluze. Soudce se znalostí konkrétní věci ví nejlépe, jak posoudit adekvátnost a včasnost uplatnění prostředků procesního útoku a prostředků procesní obrany, a proto je novum spočívající v zavedení institutu soudcovské koncentrace plně odůvodněné a žádoucí. Jak již bylo zmíněno zákonná koncentrace řízení představuje objektivní časovou hranici pro uplatnění prostředků procesního útoku a prostředků procesní obrany, která může být ještě zpřísněna uplatněním soudcovské koncentrace.⁹⁴

Strany totiž musí uplatnit prostředky procesního útoku a prostředky procesní obrany „včas“ podle § 153 c. s. p. A tyto prostředky nejsou uplatněny včas, pokud je strana mohla předložit již dříve, pokud by jednala pečlivě s ohledem na rychlost a hospodárnost řízení. Když nejsou tyto prostředky uplatněny včas, nemusí k nim soud přihlídnout dle § 153 odst. 2 c. s. p., zejména pokud by to vyžadovalo nařízení dalšího jednání nebo provedení dalších úkonů.⁹⁵

Skutková tvrzení a popření skutkových tvrzení stran by měly být předloženy v žalobě a procesních podáních podle § 167 odst. 2 až 4 c. s. p (v žalobní odpovědi, replice a duplice). Strana sporu by tedy neměla „vyčkávat“ s předložením skutkových tvrzení (resp. s popřením skutkových tvrzení), jelikož se vystavuje možnosti sankce soudu ve formě rozhodnutí. Sankce spočívající v tom, že předložení skutkových tvrzení bude procesně neúčinné.⁹⁶

Slovenská úprava se tak přiblížila české úpravě díky zavedení univerzální zákonné koncentrace, která je ale na rozdíl od české úpravy, doplněna soudcovskou koncentrací, na níž c. s. p. klade velký akcent.

Dále budu analyzovat řízením před soudem I. stupně a krátce řízením před soudem II. stupně a uplatnění prvků koncentrace v nich, abych je mohl porovnat se sporným řízením podle české úpravy obsažené v občanském soudním řádu. Budu se hlavně věnovat postupu soudu po zahájení řízení, předběžnému projednání sporu a navážu na můj výklad o koncentraci řízení ze zákona a soudcovské koncentraci řízení.

⁹⁴ Horváth, E., Andrášiová, A., Henčeková, S. *Civilný sporový poriadok*. Druhé doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018, s. 475.

⁹⁵ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

⁹⁶ RELEVANS s.r.o. *Skutkové tvrdenia, ich popretie, nesporné skutkové zistenia a koncentrácia konania*. EPRAVO.SK. 30. 6. 2020 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.sk

Protože je Slovenská úprava relativně nová, je obtížné predikovat, jak budou klíčová ustanovení týkající se koncentrace řízení vykládána soudy v praxi. Pro bližší poznání nové civilně procesní úpravy jsem využil komentář⁹⁷ k c. s. p., ale ani ten ještě neobsahuje signifikantní judikaturu týkající se zákonné a soudcovské koncentrace.

4.2. Řízení před soudem I. stupně

4.2.1. Postup soudu po začatí konania

Sporné civilní řízení (*sporové civilné konanie*) začíná doručení žaloby soudu dle § 156 c. s. p. Soud postupuje v řízení tak, aby se mohlo rozhodnout rychle a hospodárně, zpravidla při jediném jednání s přihlédnutím k povaze řízení viz. § 157 c. s. p. Pokud soud žalobu neodmítne nebo nerozhodne o zastavení řízení, doručí žalobu s přílohami žalovanému do vlastních rukou. Spolu s tím žalovaného soud vyzve, aby se ve lhůtě určené soudem písemně vyjádřil, a pokud nárok v celém rozsahu neuzná, uvedl rozhodné skutečnosti a označil důkazy k jejich prokázání podle § 167 odst. 1 a odst. 2 c. s. p. Poté soud vyjádření žalovaného, pokud žalovaný uplatněný nárok v celém rozsahu neuzná anebo soud neučiní jiné vhodné opatření, doručí do vlastních rukou žalobci a umožní mu se vyjádřit ve lhůtě určené soudem. Žalobce uvede další skutečnosti a označí důkazy k prokázání svých tvrzení, protože na později předložené a označené skutečnosti a důkazy nemusí soud přihlédnout. Soud poučí žalobce o následcích soudcovské koncentrace řízení (§ 167 odst. 3 c. s. p.). Následně soud doručí toto vyjádření žalobce žalovanému do vlastních rukou a znovu mu umožní, aby se ve soudem stanovené lhůtě vyjádřil. Soud žalovaného stejným způsobem poučí o tom, že na později předložené a označené skutečnosti a důkazy nemusí soud v důsledku soudcovské koncentrace přihlédnout (§ 167 odst. 4 c. s. p.). Nová slovenská úprava významně posílila úlohu soudce, který během sporného řízení může uplatnit různé prvky soudcovské koncentrace.

V případě pasivity žalovaného ustanovuje c. s. p. podle § 273 možnost soudu rozhodnout rozsudkem pro zmeškání i bez nařízení jednání (*pojednávania*) v případě, že se žalovaný bez vážného důvodu písemně nevyjádřil k žalobě a neuvedl rozhodující skutečnosti a důkazy k prokázání svých tvrzení, přestože mu soud tuto povinnost usnesením uložil. Toto usnesení musí obsahovat poučení žalovaného o následcích nesplnění takto uložené povinnosti

⁹⁷ Horváth, E., Andrášiová, A., Henčeková. 2018, op. cit.

včetně rozsudku pro zmeškání a musí být žalovanému doručeno do vlastních rukou. S účelem zrychlení řízení zjednodušil c. s. p., oproti předchozímu *občianskémú súdnému poriadku*, v § 109 a násl. a rozšířil možnost fikce doručení dle § 113 c. s. p.

Významným rozdílem české a slovenské úpravy kvalifikované výzvy zůstává bezesporu negativní následek vyvolaný procesní pasivitou žalovaného. V České republice v případě nevyjádření se žalovaného na kvalifikovanou výzvu dojde k vydání rozsudku pro uznání. Na Slovensku dojde v důsledku procesní pasivity žalovaného k vydání rozsudku pro zmeškání podle § 273 c. s. p., který je založený na uvážení soudu. Tento rozsudek pro zmeškání může být ale zrušen, pokud žalovaný zmeškal lhůtu pro podání vyjádření z omluvitelných důvodů a podá návrh na zrušení rozsudku spolu s vyjádřením do 15 dnů odkdy se o rozsudku pro zmeškání dozvěděl. Pokud soud návrhu vyhoví, rozsudek pro zmeškání zruší a začne ve věci opět jednat a nařídí nové jednání dle § 277 c. s. p. To je výhoda současné Slovenské úpravy, jelikož podle českého o.s.ř. nelze zrušit takovým způsobem rozsudek pro uznání, a tím není umožněné soudu vzít v úvahu všechny okolnosti konkrétního sporného řízení. Naopak Slovenská úprava je méně přísná vůči žalovanému a tím přispívá k naplnění principu rovnosti účastníků řízení a práva na spravedlivý proces. Možnost sankce pasivity žalovaného ve formě rozsudku pro zmeškání vidím z mého pohledu jako vhodnější sankci, která závisí na posouzení soudu.⁹⁸

Dalším rozdílem mezi českou a slovenskou úpravou kvalifikované výzvy je lhůta pro vyjádření, která nesmí být podle českého o. s. ř. (§ 114b odst. 2) kratší než 30 dnů. Naopak c. s. p. nechává na úvaze soudu, aby stanovil přiměřenou lhůtu pro vyjádření žalovaného (soudcovská lhůta). To mi přijde jako vhodnější způsob, kterým se dá předejít zbytečným průtahům. Slovenská úprava kvalifikované výzvy se mi jeví jako více flexibilní (není vázána na neurčité právní pojmy jako „povaha věci“ či „okolnosti případu“) a méně přísná vůči žalovanému než ta česká.

4.2.2. Predbežné prejednanie sporu

S přijetím nového slovenského civilního procesněprávního předpisu došlo k významnému posílení přípravy jednání, která v předchozím *občianském súdném poriadku* absentovala. A to zavedením tzv. *predbežného prejednanie sporu*, které bude téměř vždy nařízeno před prvním ústním jednáním (*pojednávanie*), pokud soud nerozhodne jinak (§ 168 odst. 1 c. s. p.). Zákonodárce předpokládal, že predbežné projednání sporu bude spíše pravidlem

⁹⁸ Onderková Kristýna. 2016, op. cit. s. 50-52.

než výjimkou, přestože zákon předpokládá jeho fakultativnost. Tento institut má sloužit k zefektivnění a zrychlení koncentrovaného soudního řízení a klade nároky na procesní diligenci sporných stran i na připravenost soudce.⁹⁹ Slovenská úprava se v mnohém podobá přípravnému jednání podle § 114c českého o. s. ř.

Na předběžné projednání sporu soud předvolá strany, jejich zástupce, případně jiné osoby, které mohou přispět ke splnění účelu předběžného projednání (§ 169 odst. 1 c. s. p.). Soud se pokusí o vyřešení sporu smírem, případně stranám doporučí, aby se o smír pokusili mediací, pokud je to možné a účelné (§ 170 odst. 2 c. s. p.). Předběžné projednání sporu má sloužit k vyjasnění předmětu sporu a jeho výsledkem by mělo být nejenom vyjasnění předmětu sporu, ale i otázek důkazního práva i právní posouzení věci, čímž by mělo předcházet tzv. překvapivým soudním rozhodnutím.¹⁰⁰

V rámci předběžného projednání sporu může nyní nově soud, pokud je to možné a účelné, rozhodnout ve věci samé už v rámci předběžného projednání sporu (soud může vykonat elementární dokazování a ve smyslu zásady hospodárnosti i rozhodnout), a to podle zásadního ustanovení § 171 odst. 2 c. s. p. Taková úprava nemá v českém o.s.ř. protějšek. Úprava je kontroverzní, jelikož by podle ní předběžné projednání sporu mohlo duplikovat jednání ve věci samé. Neurčité právní pojmy „možné“ a „účelné“ jsou taky problematické. S tím souvisí již zmíněná nově zavedená koncentrace již ke konci předběžného projednání sporu podle § 168 odst. 2 c. s. p. (pokud není stanoveno jinak, vztahují se na předběžné projednání sporu ustanovení o jednání) ve spojení s § 182 c. s. p.

Pokud nedojde ke skončení řízení ve stadiu předběžného projednání sporu, připraví soud jednání uložením procesních povinností stranám, aby bylo dosaženo účelu řízení. Dále uvede předběžné právní posouzení věci, předpokládaný termín jednání, určí, která skutková tvrzení jsou mezi stranami sporné a které jsou nesporné, a uvede, které důkazy provede a které neprovede (§ 171 odst. 1 c. s. p.).¹⁰¹

Ustanovení § 172 c. s. p. se věnuje následkům nepřítomnosti stran na předběžném projednání sporu. Pokud se žalobce nebo žalovaný bez vážného důvodu nedostaví na předběžné projednání sporu, ačkoli byl řádně a včas předvolán a byl dodržen postup podle § 167 c. s. p., může soud rozhodnout o žalobě rozsudkem pro zmeškání. O tomto následku musí být žalovaný či žalobce poučen v předvolání na předběžné projednání sporu. Toto ustanovení umožňuje

⁹⁹ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

¹⁰⁰ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

¹⁰¹ Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

soudu vydání rozsudku pro zmeškání v neprospěch žalovaného i žalobce, pokud jsou v rámci přípravy jednání pasivní. Zároveň se tato nová úprava vypořádala s nerovným postavením žalobce a žalovaného z hlediska důsledků jejich absence na předběžném projednání sporu.

Oproti tomu česká úprava pro případ nedostavení se žalovaného na přípravné jednání stanovuje zákonnou fikci rozsudku pro uznání dle § 114c odst. 6 o. s. ř. Ta je z procesního hlediska daleko striktnějším následkem pasivity žalovaného než úprava slovenská, která předpokládá rozsudek pro zmeškání, který závisí na úvaze soudu v určitém případě.

Co se týče žalobce, tak česká procesně právní úprava stanovuje mírnější následek nedostavení se žalobce na přípravné jednání ve formě zastavení řízení dle § 114c odst. 7 o. s. ř., které nemá za důsledek překážku věci pravomocně rozhodnutí (*res iudicata*), čímž zakotvuje významnou nerovnováhu mezi účastníky řízení.¹⁰²

Pokud nerozhodne soud o věci samé již během předběžného projednání sporu, nařídí k projednání věci samé jednání (*pojednvanie*) dle § 177 odst. 1 c. s. p.. Jestliže je strana zastoupena zástupcem na celé řízení, soud zpravidla předvolá jen zástupce, pokud není třeba provést výslech strany. Předvolání se doručuje straně nebo jejímu zástupci tak, aby měly dostatek času na přípravu, zpravidla nejméně pět dnů předem (§ 178 odst. 1 a odst. 2 c. s. p.). To je rozdíl oproti české úpravě, která stanoví, že účastník musí být předvolán k jednání minimálně 10 dnů přede dnem, kdy se jednání má konat (§ 115 odst. 2 o. s. ř.), ba dokonce 20 dnů předem, pokud je předvoláván k přípravnému jednání (§ 114c odst. 6 o. s. ř.). Slovenská úprava tedy klade větší důraz na rychlost soudního řízení než úprava česká, nicméně 5 dnů může být ve složitých případech velmi krátký časový úsek.

4.3. Řízení před soudem II. stupně

Na Slovensku platí jako v České republice systém neúplné apelace a podle § 366 c. s. p. máme stanoveny, které prostředky procesního útoku nebo prostředky procesní obrany, jež nebyly uplatněny v řízení před soudem prvního stupně, lze v odvolání použít. Jedná se o skutečnosti či důkazy, které se týkají: a) procesních podmínek, b) vyloučení soudce nebo nesprávného obsazení soudu, c) má být jimi prokázáno, že v řízení došlo k vadám, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci a d) jejich navrhovatel je bez své viny nemohl uplatnit v řízení před soudem první instance. S tím souvisí § 365 odst. 1 písm. g) c. s. p., který

¹⁰² Onderková Kristýna. 2016, op. cit. 53-54 s.

stanovuje odvolací důvod pro podání odvolání tak, že zjištěný skutkový stav neobstojí, protože jsou přípustné další prostředky procesní obrany nebo další prostředky procesního útoku, které nebyly uplatněny.

Na to navazuje ustanovení § 373 odst. 4 c. s. p., které v ČR nemá obdobu. Říká, že prostředky procesního útoku nebo prostředky procesní obrany, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, lze uplatnit za splnění podmínek podle § 366 c. s. p. nejpozději ve lhůtě na vyjádření k odvolání. Tak dochází ke koncentraci těchto prostředků k okamžiku uplynutí lhůty pro vyjádření k odvolání, která nesmí být kratší jak 10 dnů dle § 373 odst. 3 c. s. p.

5. Závěr

Domnívám se, že český civilní proces sporný v 21. století se bez alespoň nějakých prvků zákonné koncentrace neobejde. Tento odvětvový princip civilního soudnictví má totiž nezastupitelnou roli pro urychlení sporného řízení.

Pokud by zákonná úprava neobsahovala tuto objektivní časovou hranici pro uvedení rozhodných skutečností o věci samé a označení důkazů k jejich prokázání, vytvářela by prostředí optimální pro zneužití práva, oddálení konečného rozhodnutí soudu a porušovala by právo „poctivého účastníka“, který se u soudu domáhá svého soukromého subjektivního práva s legitimním očekáváním včasného rozhodnutí a získání exekučního titulu, na spravedlivý proces. Vycházíme z toho, že úkolem soudu je chránit účastníka, na jehož straně je právo, proti obstrukcím a zneužívajícím jednáním v rozporu s procesním právem viz § 6 o. s. ř.

Zákonná koncentrace neslouží jako omezení či sankce účastníků řízení, jak je často mylně chápána. Naopak slouží k tomu, že chrání účastníka, který poctivě plní svoje procesní povinnosti před soudem, respektuje instrukce soudu a spolupracuje s ním a tím umožní soudu nalézt spravedlnost a vydat rozhodnutí v přiměřené době, protože platí mimo jiné v této souvislosti, že „pozdě nalezená spravedlnost – žádná spravedlnost“.¹⁰³

Samozřejmě na druhé straně musí existovat k naplnění účelu zásady koncentrace zákonná ochrana práv účastníků řízení ve formě procesněprávních záruk. Mezi něž patří řádné poučení o právech účastníka řízení a o následcích jeho nečinnosti ze strany soudu viz § 5 a § 118a o. s. ř. Bez splnění poučovací povinnosti soudu podle § 118a o. s. ř. (poučení o materiální stránce koncentrace) zákonná koncentrace nenastane. Soud musí účastníka poučit jak o formální stránce koncentrace viz § 118b o. s. ř., tak i o materiální stránce koncentrace, která spočívá v tom, že účastníku, jemuž hrozí prohra ve sporu, sdělí soud konkrétní důvody potenciálního procesního neúspěchu. Tato poučení musí soud poskytnout do okamžiku, kdy má ke koncentraci dojít. Tyto záruky mají tedy ve vztahu ke koncentraci značně zmírňující efekt.

Nejvyšší soud České republiky¹⁰⁴ navíc svým výkladem určil, jak by se mělo vykládat „skončené první jednání“. Stanovil, že za „skončené“ první jednání podle § 118b odst. 1 věty druhé nelze považovat skončené první nařízené a uskutečněné jednání v pořadí, ale jenom

¹⁰³ JIRSA Jaromír. Zamyšlení nad zákonnou koncentrací – aneb, není-li koncentrace v mysli, je v zákonu k ničemu. *PRÁVNÍPROSTOR.CZ*. 22. 4. 2014 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.pravniprostor.cz

¹⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

takové první jednání, kde došlo k provedení úkonů stanovených v § 118 odst. 1 a 2, včetně poskytnutí poučení podle § 118a o. s. ř. Tento názor lze hodnotit kladně, neboť jím NS ČR potvrdil, že veškerá tvrzení a důkazy nemusí být označeny do konce prvního setkání účastníků řízení před soudem.

Tímto judikátem NS ČR reagoval na situace v praxi, kdy soudy nižší instance často užívají prodlužování prvního jednání ve věci pomocí jeho odročení nebo přerušování pro ztlumení dopadů zákonné koncentrace řízení. Často taky dochází k tomu, že soud poučení o koncentraci „schovává“ na pozdější okamžik v řízení, tudíž poučení nezazní již ke konci prvního, ale až u několikátého odročeného jednání. Takové postupy jsou na hranici obcházení zákonné koncentrace ze strany soudu a neměly by být nadužívány, aby byl zachován smysl a účel zákonné koncentrace, kterým je rychlé rozhodnutí a projednání sporných věcí soudem.

Soud by měl od samého začátku v řízení postupovat koncentrovaně, chránit „pocitového účastníka“ před obstrukcemi a průtahy a naplnit zásadu rozhodnutí při jediném jednání. Platí totiž, že příliš svědomité nalézání spravedlnosti vede mnohdy k jejímu odepření ve formě průtahů či nepřípustné vyšetřovací činnosti soudu ve sporném řízení a hájení zájmů strany, která si to nezaslouží, což do kontradiktorního procesu nepatří. Soudní řízení musí být rychlé (§ 6 o. s. ř.), má-li být zachováno právo na spravedlivý proces a učiněna přítrž zneužívání procesních pravidel.¹⁰⁵

V současném znění o.s.ř. máme řadu prvků koncentrace zavedených velkou novelou a souhrnnou novelou občanského soudního řádu. Jedná se především o kvalifikovanou výzvu žalovanému, přípravné jednání, zákonnou koncentraci a systém neúplné apelace. Nicméně způsob jejich provedení nedovedl zákonodárce k dokonalosti. Úprava koncentrace je často nedůsledná, rigidní, vytváří nerovnosti mezi žalobcem a žalovaným a může paradoxně vést i k průtahům v řízení.

Pro úvahy *de lege ferenda* by bylo užitečné podle mého názoru, aby se zákonodárce inspiroval na Slovensku v institutu soudcovské koncentrace a v úpravě některých prvků zákonné koncentrace. Na Slovensku platí zákonná koncentrace pro takřka většinu sporných řízení do vyhlášení usnesení, kterým se končí dokazování, ale hlavně c. s. p. zavedl i soudcovskou koncentraci řízení, která byla v ČR odstraněna souhrnnou novelou kompletně.

¹⁰⁵ JIRSA Jaromír. Zamyšlení nad zákonnou koncentrací – aneb, není-li koncentrace v mysli, je v zákonu k ničemu. *PRÁVNÍPROSTOR.CZ*. 22. 4. 2014 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.pravniprostor.cz

Soud na Slovensku určuje tempo a průběh řízení s přihlédnutím k principu hospodárnosti. C. s. p. se vyhýbá stanovování zákonných lhůt pro soudce a v souladu s principem jednotnosti řízení umožňuje soudci koncentrovat konkrétní procesní úkony stran a postihovat nedodržení jím stanovených procesních lhůt formou procesní prekluze. Soudce se znalostí konkrétní věci ví nejlépe, jak posoudit adekvátnost a včasnost uplatnění prostředků procesního útoku a prostředků procesní obrany.

Podstata slovenské soudcovské koncentrace spočívá v tom, že strany musí uplatnit prostředky procesního útoku a prostředky procesní obrany včas podle § 153 c. s. p. Včas nejsou uplatněny, pokud je strana mohla předložit již dříve, když by jednala pečlivě s ohledem na rychlost a hospodárnost řízení. To je na posouzení soudce. Pokud soudce shledá, že tyto skutková tvrzení a návrhy na provedení důkazu nejsou uplatněny včas, nepřihlédne k nim. Svůj závěr pak pouze uvede v odůvodnění. Zákonná koncentrace na Slovensku může být tedy ještě zpřísněna uplatněním soudcovské koncentrace.

Domnívám se proto, že zavedení institutu soudcovské koncentrace, jež by byl nastavena obdobně jako na Slovensku, do o. s. ř. nebo úplně nového komplexního civilně procesního předpisu v České republice by současné situaci prospělo a mohlo by vyřešit mnoho problémů v soudní praxi. Úprava by byla mnohem flexibilnější, pokud by umožnila přenechat za určitých podmínek rozhodnutí o nastoupení koncentrace na úvaze soudu. Její zavedení by bránilo nastoupení tzv. nezralé koncentrace, kdy nastoupí důkazní a skutkový „stopstav“ dříve, než účastníci mohli své povinnosti splnit. České soudy tuto nezralou koncentraci nyní řeší z pohledu procesního práva pochybným způsobem jako je odročení řízení, přerušování řízení či nepoučení o koncentraci. Ani jeden z těchto postupů nelze hodnotit jako procesně „čistý“.

Úprava soudcovské koncentrace může být nastavena různě. Od více svazující, kdy je možnost soudu rozhodnout o nastolení koncentrace vázána na relativně konkrétní podmínky, až po volnou, kdy je toto rozhodnutí ponecháno zcela na úvaze soudu. Obě tyto varianty mají své plusy a mínusy. Domnívám se však, že by případná úprava soudcovské koncentrace měla být svázána co nejméně, aby soudce měl možnost skutečně určovat postup řízení a účinně mohl reagovat na jeho vývoj. To by nutilo účastníky postupovat v řízení obezřetně a efektivně, což by jistě vedlo ke zrychlení řízení a zvýšení autority soudu. S takovou úpravou by došlo ke zvýšení odpovědnosti procesních subjektů.¹⁰⁶

¹⁰⁶ SZALONNÁS Ondřej. Za návrat soudcovské koncentrace. *EPRAVO.CZ*. 20. 5. 2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

Největším problémem české úpravy koncentrace je institut fiktivního rozsudku pro uznání, který slovenská úprava v současném znění nezná. Platná česká procesní úprava v o. s. ř. stanoví vydání rozsudku pro uznání přímo ze zákona v případě, že se žalovaný bez vážného důvodu nevyjádří na kvalifikovanou výzvu nebo pokud se nedostaví k přípravnému jednání, ačkoliv byl řádně a včas předvolán.

Rozsudek pro uznání nelze po jeho vydání zrušit jako rozsudek pro zmeškání podle § 153b odst. 4 o. s. ř, čímž neumožňuje soudu vzít v úvahu všechny okolnosti konkrétního sporného řízení. Na Slovensku dojde v důsledku pasivity žalovaného na kvalifikovanou výzvu nebo nedostavení se k přípravnému jednání (*predbežné prejednanie sporu*) právě k vydání rozsudku pro zmeškání, který je založený na uvážení soudu a může být zrušen, pokud žalovaný zmeškal lhůtu pro podání vyjádření z omluvitelných důvodů nebo zmeškal přípravné jednání z ospravedlnitelného důvodu a podá návrh na zrušení rozsudku pro zmeškání do 15 dnů (spolu s vyjádřením v případě výzvy), odkdy se o vydání tohoto rozsudku dozvěděl.

Slovenská úprava je tedy méně přísná vůči žalovanému a tím přispívá k naplnění principu rovnosti účastníků řízení a práva na spravedlivý proces. *De lege ferenda* vidím možnost sankce pasivity žalovaného na kvalifikovanou výzvu nebo v případě nedostavení se k přípravnému jednání ve formě rozsudku pro zmeškání v české procesní úpravě jako vhodnější sankci.

Pokud jde o žalobce, tak česká procesně právní úprava stanovuje mírnější následek za nedostavení se žalobce na přípravné jednání ve formě zastavení řízení, které nemá za důsledek překážku věci pravomocně rozhodnutí (*res iudicata*), čímž zakotvuje významnou nerovnováhu mezi účastníky řízení. Slovenská úprava oproti tomu v § 172 c. s. p. umožňuje soudu vydání rozsudku pro zmeškání v neprospěch žalovaného i žalobce, pokud jsou v rámci přípravy jednání pasivní. I zde by se mohl český zákonodárce inspirovat, aby odstranil nerovnováhu v postavení mezi žalobcem a žalovaným.

Použité prameny a literatura

Prameny

Evropská úmluva o ochraně lidských práv

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.

Dôvodová správa k zákonu č. 160/2015 Z. z.

Zákon č. 112 a 113/1895 ř. z.

Zákon č. 110 a 111/1895 ř. z.

Zákon č. 319/1948 Sb.

Zákon č. 142/1950 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb.

Zákon č. 171/1993 Sb.

Zákon č. 30/2000 Sb.

Zákon č. 7/2009 Sb.

Zákon č. 292/2013 Sb.

Zákon č. 99/1963 Zb.

Zákon č. 160/2015 Z. z.

Nález Ústavního soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. Pl. ÚS 13/15 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z nalus.usoud.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 8. února 2006, sp. zn. IV.ÚS 611/2005 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z nalus.usoud.cz

Nález Ústavního soudu ze dne 28. března 2006, sp. zn. I. ÚS 503/2005 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z nalus.usoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2003, sp. zn. 21 Cdo 968/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2165/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2003, sp. zn. 29 Odo 296/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. ledna 2008, sp. zn. 21 Cdo 221/2007 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 2005, sp. zn. 32 Odo 382/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. září 2003, sp. zn. 32 Odo 616/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2004, sp. zn. 25 Cdo 1839/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. března 2009, sp. zn. 22 Cdo 4272/2007 [online]. [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. prosince 2007, sp. zn. 32 Odo 1160/2006 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. března 2005, sp. zn. 21 Cdo 1951/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2433/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. května 2005, sp. zn. 21 Cdo 2520/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. srpna 2008, sp. zn. 21 Cdo 3597/2007 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. března 2011, sp. zn. 33 Cdo 4645/2009 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. září 2013, sp. zn. 31 Cdo 4616/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. listopadu 2012, sp. zn. 26 Cdo 2168/2011 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. března 2008, sp. zn. 29 Odo 100/2006 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. srpna 2015, sp. zn. 30 Cdo 546/2015 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 2018, sp. zn. 32 Cdo 4182/2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. ledna 2011, sp. zn. 32 Cdo 2/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. října 2009, sp. zn. 32 Cdo 2732/2009 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. září 2005, sp. zn. 30 Cdo 749/2005 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2016, sp. zn. 29 Cdo 2172/2014 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. července 2003, sp. zn. 21 Cdo 818/2003 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. srpna 2004, sp. zn. 21 Cdo 1109/2004 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. října 2013, sp. zn. 33 Cdo 3163/2013 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. dubna 2010, sp. zn. 28 Cdo 604/2010 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. srpna 2014, sp. zn. 21 Cdo 2332/2014 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 2015, sp. zn. 29 Cdo 303/2015 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. září 2002, sp. zn. 20 Cdo 1170/2001 [cit. 15. 6. 2021]
Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 NSČR 4/2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. ledna 2009, sp. zn. 21 Cdo 658/2008 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.nsoud.cz

Usnesení Ústavního soudu ze dne 1. června 2015, sp. zn. I. ÚS 3263/13 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z nalus.usoud.cz

Usnesení Ústavního Soudu ze dne 16. listopadu 2006, sp. zn. III. ÚS 91/2006 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z nalus.usoud.cz

Literatura

BENEŠOVÁ Jana. Nad koncentrací řízení se smráká. PRAVNIPROSTOR.CZ. 16. 10. 2018 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.pravniprostor.cz

BRDLÍKOVÁ Denisa. Dětské dluhy a chystaná novelizace OZ a OSŘ. EPRAVO.CZ. 25. 2. 2021 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

CELERÝN Jakub. Kdy končí první jednání z hlediska zásady koncentrace řízení? EPRAVO.CZ. 15. 10. 2013 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

FIALA, Josef. Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu. Praha: Univerzita Karlova. 1974. Acta Universitatis Carolinae.

GERLOCH, Aleš., *Teorie práva*. 7. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. Právnícké učebnice (Aleš Čeněk). 2017. ISBN 978-80-7380-652-1.

GLOGAR Martin. Novela občanského zákoníku a občanského soudního řádu. PRAVNIPROSTOR.CZ. 15. 6. 2021 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.pravniprostor.cz

HAMULÁKOVÁ, Klára. *Zásada koncentrace řízení a její uplatnění v civilním soudním řízení*. Praha: Leges, 2010. Teoretik. ISBN 978-80-87212-51-6.

HORVÁTH, E., ANDRÁŠIOVÁ, A., HENČEKOVÁ, S. *Civilný sporový poriadok*. Druhé doplnené a prepracované vydanie, Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2018.

HRADIL, Aleš; Urbanec, David. Ústavní konformita rozsudku pro uznání. *EPRAVO.CZ*. 24. 6. 2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

JIRSA, Jaromír. Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně. *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 6, s. 203.

JIRSA Jaromír. Zamyšlení nad zákonnou koncentrací – aneb, není-li koncentrace v mysli, je v zákonu k ničemu. *PRÁVNÍPROSTOR.CZ*. 22. 4. 2014 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.pravniprostor.cz

KUBEŠOVÁ, Silvia. *Koncentrace v soudním řízení*. Praha, 2012. Dizertační práce. Univerzita Karlova.

ONDERKOVÁ, Kristýna. *Zásada koncentrace v civilním procesu*. Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova.

POŘÍZEK Jan, Koncentrace řízení vs. námitka započtení, *EPRAVO.CZ*. 29. 11. 2018 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

RELEVANS s.r.o. *Skutkové tvrdenia, ich popretie, nesporné skutkové zistenia a koncentrácia konania*. *EPRAVO.SK*. 30. 6. 2020 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.sk

SVOBODA, Karel. *Přehled judikatury*. Praha: ASPI, 2009. Přehledy judikatury (ASPI). ISBN 978-80-7357-453-6

SVOBODA, Karel. *Občanský soudní řád: komentář*. 2. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2017. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-673-9.

SZALONNÁS Ondřej. Za návrat soudcovské koncentrace. *EPRAVO.CZ*. 20. 5. 2016 [online]. [cit. 15. 6. 2021] Dostupný z www.epravo.cz

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. Praha: Leges, 2015. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-077-2.

Abstrakt

Zásada koncentrace, jako jeden ze základních odvětvových principů, se v civilním řízení projevuje tak, že samotné řízení je tvořeno konkrétními stádii, ve kterých je nutné provést vždy ty úkony, pro které je stadium určeno. Procesní úkony jsou tedy soustředěny neboli koncentrovány. To pro účastníky sporného řízení znamená, že v konkrétní fázi řízení musí vykonat veškeré procesní úkony, pro které je daná fáze určena, pod následkem prekluze. Smyslem tohoto skutkového a důkazního „stopstavu“ je, aby byla zaručena rychlá a účinná soudní ochrana subjektivním soukromým právům účastníka řízení podle § 6 o. s. ř. a aby byla věc projednána a rozhodnuta bez zbytečných průtahů a bylo dodrženo právo na spravedlivý proces.

V současném znění o.s.ř. máme řadu prvků koncentrace zavedených velkou novelou a souhrnnou novelou občanského soudního řádu. Ovšem způsob jejich provedení nedovedl zákonodárce vždy k dokonalosti. Úprava koncentrace je mnohdy nedůsledná, rigidní, vytváří nerovnosti mezi žalobcem a žalovaným a může paradoxně vést i k průtahům v řízení.

Cílem autora práce byla analýza jednotlivých prvků koncentrace v platné úpravě o. s. ř., představení problémů a kladů současné české úpravy koncentrace a nalezení odpovídajícího místa principu koncentrace v systému civilní procesněprávní úpravy v ČR pomocí komparace se Slovenskou úpravou.

V první část práce se autor zaměřil na stručný historický exkurz objasňující původ některých institutů a vývoj odvětvových principů uplatňujících se ve sporném kontinentálním civilním řízení. Důraz je kladen na vývoj civilního procesu v Českých zemích.

V druhé části autor analyzuje jednotlivé prvky zákonné koncentrace dle jejich členění v ustanoveních o. s. ř. Jedná se o kvalifikovanou výzvu, přípravné jednání, koncentraci řízení ze zákona, skončení jednání a řízení před soudem II. stupně (zásada neúplné apelace).

Třetí část práce autor věnuje méně podrobné analýze slovenské úpravy koncentrace ve sporném civilním řízení v rámci relativně nového zákona *Civilný sporový poriadok* a následné komparaci české a slovenské úpravy zásady koncentrace.

Pomocí metody analýzy, komparace a syntézy došel autor v závěru práce k poznatku, že největším problémem současné české úpravy koncentrace v o. s. ř. je institut fiktivního rozsudku pro uznání a nulové využití institutu soudcovské koncentrace, který, pokud správně nastaven zákonodárcem, má potenciál učinit sporné řízení více flexibilní, rychlejší a zvýšit autoritu soudu.

Summary

The principle of concentration, as one of the basic sectoral principles, manifests itself in civil proceedings in such a way that the proceedings themselves are made up of specific stages, in which it is always necessary to perform the acts for which the stage is intended. Procedural actions are thus concentrated. This means for the parties to the dispute that, at a particular stage of the proceedings, they must carry out all the procedural steps for which that stage is intended, under the result of preclusion. The purpose of this factual and evidentiary "stopstate" is to guarantee prompt and effective judicial protection of the subjective private rights of the party under § 6 o. s. ř. and to hear and decide the case without undue delay and respect constitutional right to a fair trial.

In the current wording of the o. s. ř. we have a number of elements of concentration introduced by a major amendment and a comprehensive amendment to the Code of Civil Procedure. However, the way in which they were implemented by the legislator did not always lead to the perfection. The adjustment of the concentration is often inconsistent, rigid, creates inequalities between the plaintiff and the defendant and can, paradoxically, lead to delays in the proceedings.

The aim of the author was to analyze the individual elements of concentration in the current law of o. s. ř., to present the problems and advantages of the current Czech regulation of concentration and to find a suitable place of the principle of concentration in the system of civil procedural law in the Czech Republic by comparison with the Slovak regulation.

In the first part of the work, the author focused on a brief historical excursion explaining the origin of some institutes and the development of sectoral principles applied in the continental civil proceedings. Emphasis is placed on the development of the civil process in the Czech lands.

In the second part, the author analyzes the individual elements of legal concentration according to their division in the provisions of the Code of Civil Procedure. It is a qualified call, preparatory proceedings, concentration of proceedings under the law, termination of proceedings and proceedings before the court II. degree (principle of incomplete appeal).

The third part of the thesis is devoted to a less detailed analysis of the Slovak regulation of concentration in civil proceedings under the relatively new *Civilný sporový poriadok* and the subsequent comparison of the Czech and Slovak regulation of the principle of concentration.

Using the method of analysis, comparison and synthesis, the author concluded that the biggest problem of the current Czech regulation of concentration in the o. s. ř. is the institute of

a fictitious judgment for recognition and zero use of the institute of judicial concentration, which, if properly set by the legislature, has the potential to make litigation more flexible, faster and increase the authority of the court.